

Sayı : 9

Sene : 1978

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TARİH ENSTİTÜSÜ
DERGİSİ

EDEBİYAT FAKÜLTESİ MATBAASI
İSTANBUL — 1978

1009 (1600) tarihli Narh Defterine göre

İ S T A N B U L ' da

ÇEŞİDLİ EŞYA ve HİZMET FİATLARI

Mübahat S. Kütükoğlu

Paranın mübâdele vasıtası olarak kullanılması, iktisâdî istikrarı temin gayesiyle devletlerin, düzenleyici olarak fiatlara el atmasını gerektirmiştir¹. Osmanlılar da fiatların muayyen bir seviyede tutulmasına büyük önem vermişlerdir. Padişahlar, en mühim işleri arasında narhı ihmal etmedikleri² gibi sadrazamlar da bu konu ile pek yakından alâkadar olmuşlardır³.

Gerçekten, husûsiyle ekmek ve et gibi gıda maddeleri ile yakacak v.s. zarûrî ihtiyaç maddelerinin narhın üstünde satılması hiçbir zaman

1 Hazret-i Muhammed'in «kıymetleri indirip çıkarmanın Allah olduğu»nu söylemesi, narha taraftar olmadığını göstermekle beraber halkın menfaatlerinin korunması bakımından İslâm'da da fiyat kontrolünün zarûreti kabul edilmişti (Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umur-ı Belediye*, I, İstanbul 1922, s. 394).

2 Fatih Sultan Mehmed'in, fethi müteakıb Unkapanı, Yemiş İskelesi, v.s. gidecek fiatları kontrolü bunun delilidir (Evlîya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, İstanbul 1314, s. 120 ve ondan naklen Ömer Lütfü Barkan, «XV. asrın sonunda bazı büyük şehirlerde eşya ve yiyecek fiatlarının tesbit ve teftişi hususlarını tanzim eden kanunlar», *Tarih Vesikaları Dergisi*, I/5, İstanbul 1942, s. 326).

3 Halkın istirahatinin temini için «mesâlih-i ammeden» olan narhın tatbiki ve çarşı pazarın kontrolü gerekmekte («Tevkîfî Abdurrahman Paşa Kanunnâmesi» *Millî Tetebbül Mecmuası*, I/3, İstanbul 1331, s. 505) ve sadrazam bu vazifesini kola çıkararak yapmakta idi. İstanbul kadısı ve ihtisab ağasının da iştirak ettiği bu teftişler için bk. Abdurrahman Paşa Kanunnâmesi, s. 503-505 ve İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, Ankara 1948, s. 141-144.

afv edilmemiş, nizamları çiğneyenler sadece dükkânları önünde «falaka» ya yatırılmakla kalmayıp «ıslah-ı nefis edinceye dek» İstanbul dışına sürülmüşlerdir⁴.

Narh fiatlarının tesbiti

Narh tesbitine, doğrudan doğruya devlet tarafından teşebbüs edilebildiği gibi, tüketici veya esnafın mürâcaatı üzerine de narh tayini yapılabiliyordu.

Fiatların anormal şekilde artması halinde halkın resmî makamlara mürâcaatla, fiatların dondurulmasını istemesi ender rastlanan olaylardan değildi.

Esnafın narh tesbiti husûsundaki mürâcaatı ise iki ayrı şekilde kendini gösterirdi. Bunlardan biri, kendi içlerinde rekabeti önlemek üzere talep ettikleri narh idi ki bu da ham madde alımında âzamî, mâmûl madde satışında asgariyi gösterirdi⁵.

Esnafın, narh tesbiti husûsundaki ikinci mürâcaatı ise ekseriya ham madde fiatlarının yükselmesi karşısında kâr oranının düşmesi üzerine olurdu. Bu gibi hallerde mürâcaat, resmî makamlar tarafından uygun bulunduğu takdirde kabul, aksi halde reddedilirdi⁶.

4 16 Zilhicce 1180 (15 Mayıs 1767) tarihli bir vesikada üçü Kasımpaşa, biri Tersane-i Âmire kapısında fırınları olan dört yeniçerinin bir paralık ekmeğın gramajında 11-45 dirhem noksanlık bulunduğu tesbit edildiğinden «Mezburların te'dibleri lâzım gelmekle ıslah-ı nefis edinceye dek zabıtları ma'rifetiyle Seddü'l-bahır kal'asında habs ve kal'abend olmaları için» ferman çıkmıştır (Başbakanlık Arşivi, *Cevdet* tasnifi, Belediye, nr. 64).

3 Cemâziyelâhır 1183 (4 Ekim 1769) tarihli diğer bir vesikada da etin okkasını 8 paraya sattığı için At Meydanı kasablarından ve 19. cemâat cebecilerinden Hasan'ın aynı şekilde cezaya çarptırıldığı görülmektedir (*Cevdet*, Belediye, nr. 533).

Yine, 14 Muharrem 1183 (20 Mayıs 1769) tarihli bir vesikada kömürcülük yapan iki yeniçerinin sadece narh fiyatının üstünde satış yapmakla kalmayıp tartılarının da noksan olduğu tesbit edildiğinden «sâire mucib-i ibret için Bozcaada cezâresine nefy ü iclâ ve habs ile te'dib» olunmalarına ferman çıkmıştı (*Cevdet*, Belediye, nr. 531).

5 Halil Sahillioğlu, «Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1525 yılı sonunda İstanbul'da fiatlar», *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, sayı 1, İstanbul 1967, s. 37.

6 Girid'de, sabunun sabuncular tarafından bakkallara satış fiyatı 48 akçe olarak tesbit edilmiş bulunduğu halde, mâliyetinin 51 1/3 akçeyi bulması, sabuncular için narh fiyatından satışı imkânsız hale getirmişti. Adı geçen esnafın mürâcaatı üzerine kendilerine okka başına 2/3 akçe kâr tanınarak bakkallara satış fiyatı 52 akçeye çıkarılmış, bakkalların yapacakları satışlarda ise 2 akçe kâr kabul olunmuştu (*Cevdet*, Belediye, nr. 422).

Fiat artışlarının sebepleri

Narh, fiatların başıboş bir şekilde seyrini önlemek gayesi ile alınan bir tedbir olduğuna göre, öncelikle fiatların ne gibi şartlarda, nasıl bir artış gösterdiği husûsu üzerinde durmak uygun olacaktır.

Arzın, taleble orantılı olarak artmaması veya talep aynı kaldığı takdirde arzın azalmasının fiatları yükselttiği mâlûmdur. Arzın azalması ise çeşidli sebeplerden ileri gelebilir:

A) *Tabîî sebepler*

1. Kuraklık, mahsûlü azaltan bir faktör olduğu gibi,
2. Zamansız ve fazla yağan yağmurlar ve şiddetli kışların da mahsûlü mahv ettiği⁷ âşikârdır.

B) *Siyâsî sebepler*

1. Harbler, arzın azalmasına iki bakımdan tesir ederler.
 - a) Harb zamanında gerek ziraat, gerekse sanayide çalışanların muhârib kuvvet olarak harbe iştirâki verimi azalttığı⁸ gibi,
 - b) Ordunun ihtiyacı olan maddelere -vergi olarak toplanmak veya ücreti ödenerek satın alınmak suretiyle- devlet tarafından el konulması, bu maddelerin sivil halka intikal eden miktarında azalma kayd edilmesine sebep olacaktır.

2. Ablukalar ise bilhassa nakliyatın geniş çapta deniz yoluyla yapıldığı yerlerde bazı malların birdenbire piyasadan çekilmesine veya aynı malın kara yoluyla getirilmesi hâlinde mâliyetinin artması dolayısıyla fiatının da yükselmesine sebep olmaktadır.

Buna mukabil 1181'de İstanbul'da at nalı çivisi satan esnafın, demir ve kömür fiatlarının arttığı iddiasıyla 1176'da tesbit edilmiş olan narhı kâfi görmeyip fiatları yükseltmek istemeleri üzerine yapılan inceleme sonucu 1000 çivide 27 para kârları kâfi görüldüğünden narh fiatının yükseltilmesine müsâade olunmamıştı (*Cevdet*, Belediye, nr. 471).

⁷ Sabri Ülgener, *Tarihte Darlık Buhranları ve İktisâdî Muvazenesizlik Mes'elesi*, İstanbul 1951, s. 65.

⁸ Aynı eser, s. 66. Ayrıca bk. M. Kütükoğlu, *Osmanlı-İngiliz İktisâdî Münâsebetleri*, II, İstanbul 1976, s. 110.

Nitekim, 1066 (1656)'da Limni'nin düşman eline geçmesi ve Çanakkale Boğazı'nın kapanması, deniz yoluyla gelen zahirenin Bozcaada'da kalmasına ve İstanbul'da zahire hususunda sıkıntı çekilmesine sebep olduğu⁹ gibi İngiliz donanmasının Çanakkale Boğazı'nı kapaması, Ege sahillerinden İstanbul'a deniz yoluyla gelen zeytinyağı ve sabunun, durum normale dönünceye kadar karadan gelmesini icâb ettirmişti. Kara yolu ile nakliyat deniz yoluna nazaran masraflı olduğundan İstanbul'da zeytinyağı ve sabun fiyatlarının, geçici olarak, yeniden ayarlanması icab etmişti¹⁰.

C) İktisâdî sebebler

1. Fazla kazanç hırsı

Tabii veya siyâsî olaylardan istifade etmek sûretiyle mahn fiatı ucuzken toplayıp, sun'î bir buhran yarattıktan sonra fiatı yükseltmek ve aşırı kâr sağlamak (ihtikâr)¹¹ yanında, uzun zaman eline büyük para geçmemiş müstahsilin, elde ettiği mahsûle yüksek fiat ödendiğinde to-

9 Naima, *Tarih*, İstanbul 1281, VI, 214 ve ondan naklen Ülgener, *aynı eser*, s. 66.

10 Zeytinyağına, Şaban 1221 (Ekim 1806)'da 36 (tüccar bakkala) ve 38 para (bakkal halka) narh verilmişken 3 Safer 1222 (12 Nisan 1807)'de 50 ve 51 paraya, sabunun ise 44'den 54 ve 56 paraya satılması uygun görülmüş olup bu karara dâir hüküm şöyledir: «İşbu sene-i mübârekede bazı esbâba mebnî revgan-ı zeyt ve sabun Der-i 'Aliyye'ye karadan tevârüd eylediğine binâen masârif-i kesireye muhtac olduğu sabun ve revgan-ı zeytin narh-ı kadîmlerine kat'â halâl gelmeyerek kemâfi'l-évvel bahren tevârüd edinceye değin sabunun beher kıyyesine onar para zam ile 54 paraya, revgan-ı zeytin dahi beher kıyyesine 12'şer para zam ile 50 paraya 'ibâdullahâ bey'e müşâ'ade olunduğu» (İstanbul Müftülüğü, Şer'î Siciller Arşivi, Defter nr. 201, vrk. 109b).

Ablukanın kalkışından sonra zeytinyağının fiatı 10 Şevval 1222 (11 Aralık 1807) de kısa bir süre için 36 ve 37 paraya düşmüşse de 20 Rebi'ülâhır 1223 (15 Haziran 1808)'de verilen narhla 41 ve 42 paraya yükselmiştir.

Kandiya sabununa abluka kalktıktan sonra 22 Rebi'ülevvel 1223 (24 Mayıs 1808) de verilen narh ise eski fiatının iki para üstünde, yani 46 ve 48 paradır. (*Aynı defter*, 112 a).

11 Ülgener (*Darlık buhranları*, s. 71-73), ihtikâr neticesi görülen fiat artışlarına çeşidli misaller vermiştir. Bunların tetkikinden de anlaşılmaktadır ki muhtekirler, sadece yiyecek, içecek ve yakacak gibi zarûrî maddeler üzerinde değil, lüks maddeler, hatta lâlede bile ihtikâra teşebbüs etmişlerdir.

humluğunu satacak kadar ileri gitmek sûretiyle bolluk senelerinde dahi fiyat yükselmelerine sebep olabildiği görülmektedir¹².

2. Paranın ayarımın bozulması

Hiç şüphe yok ki, fiyat artışlarında en tesirli olan şey, paranın kıymetinde vuku bulan değişikliklerdir. Gerçekten, büyük devalüasyon devirlerinde fiyatların da büyük artışlar kaydettiği görülmektedir¹³. Paranın ayarımın bozulması, ihtikârî körükleyici bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Paranın kıymetindeki değişiklikler

A) Sikke tecdidî

1. Hükümdarlık alâmetlerinden biri de para olduğundan her padişah, tahta geçtikten sonra, kendi adına para bastırırdı. Yeni para basılırken, eskiler darbhaneye toplandı ve cülûs masraflarının büyük kısmı bu şekilde temin edilirdi.

2. Saltanat değişikliği dışında, sikke tecdidine, para sıkıntısı çekildiği devirlerde de baş vurulurdu¹⁴. Fatih Sultan Mehmed devrinde, cülûsları hâriç, 4 defa bu şekilde sikke tecdidî yoluna gidilmişti. 1491'den 1565'e kadar geçen devrede ise böyle bir ihtiyaç duyulmadı¹⁵. Fakat 1565'den sonra paranın ayarlanması bir zarûret halini aldı.

1565'de yapılan 100 dirhem gümüşten 420 yerine 450 akçe kesilmesi gibi hafif bir ayarlama idi. Lâkin, müteâkıb tecdidde düşüş hayli büyük oldu ve devalüasyon oram %43,75'e vardı.

12. 1846'da hububat mahsûlünün bol olması ve Avrupa memleketlerine ihrac için taleplerin artması fiyatları yükseltmiş, bu işe halk üzerinde menfi tesir yaparak bir takım olayların da çıkmasına sebep olmuştur (M. Kütükoğlu, *aynı eser*, s. 32-33).

13. Ömer Barkan, «XVI. asrın ikinci yarısında Türkiye'de Fiyat Hareketleri», *Bulleten*, XXXIV/136, Ankara 1970, s. 572.

14. Halil Sabillioğlu, *Bir Asırlık Osmanlı Para Tarihi*, basılmamış doçentlik tezi, [II], İstanbul 1965, s. 5.

15. Sabillioğlu, buna sebep olarak, Doğu Akdeniz ve Mısır'ın Osmanlı hakimiyetine geçişinden sonra, bu bölgeler gelirinin Osmanlı hazinesinde meydana getirdiği ferahlık dolayısıyla sikke tecdidine ihtiyaç hissedilmediğini göstermektedir (*aynı yer*). XVI. asrın sonlarından itibaren ise Diyarbakır ve Halep gibi vilâyetlerin gelirinin bir kısmı, İran'dan zabt edilen yerlerin muhafazası için sarf edildiğinden bütçede bir denge sızlık meydana gelmiştir (*Fiyat Hareketleri*, s. 596).

B) XVI. asrın ikinci yarısında Avrupa memleketleri paralarının durumu

Osmanlı parasında büyük bir devalüasyon kayd edildiği XVI. asrın son çeyreğinde Avrupa memleketleri de bir kriz içindeydiler.

Keşif hareketlerinden sonra Batı Avrupa'ya akıtılan altın ve gümüşler «hummalı bir ticârî faaliyetin başlamasına, krallıkların harb gücünün artmasına ve siyâsî gerginliklerin fazlalaşmasına sebep oldu»¹⁶. Harcamalardaki bu artışlar ise devletleri, 1550-1650 arasında paralarını büyük mikyasda devalüasyona tâbî tutmak zorunda bıraktı¹⁷.

C) XVI. asrın son çeyreğinde Osmanlı parasının durumu

XVI. asrın ikinci yarısında Avrupa'daki iktisâdî dengeyi bozan Amerikan madenlerinin Osmanlı ülkelerinde de tesirini göstermesi gecikmedi. Osmanlı topraklarında yabancı paraların da tedâvülüne müsaade olunması, bunlar karşısında akçenin kıymet kaybına sebep oldu.

Gerçekten, XVI. asırda ihrâcatın, henüz ithalâtta fazla olması, yaldızlı ve Macar altını, esedî ve riyal gurusu gibi paraların bollaşmasına sebep oldu¹⁸; bu ise Balkanlardaki Osmanlı maden ocaklarının istihallerinin, mâliyetlerini karşılayamaz hâle gelmesi neticesini doğurdu. Bu ocaklardan çıkarılan gümüşle çahşan darbhâneler ise XVI. asrın sonlarından itibaren gümüş temininde güçlük çekmeğe başladılar. Darbhâne mültezimleri, hazîneye taahhüd ettikleri meblağları öde-

16 *Fiyat Hareketleri*, s. 580.

17 *Kezâ*, s. 592. 1440-1760 yılları arasında akçe de dâhil olmak üzere bazı Avrupa paralarının uğradıkları değer kaybı için bk. Fernand Braudel, *The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II*, I, London 1972, s. 528 vd. *Cambridge Economic History*'nin IV. cildinde F. Braudel ve F. C. Spooner tarafından yazılmış bölümde de bulunan bu devalüasyon grafiği, aynen *Fiyat Hareketleri*, s. 591'e de derc edilmiştir.

18 Mustafa Nuri Paşa, akçenin fiat hareketlerini şöyle izah ediyor: «Avrupa'dan Memâlik-i Osmâniye'ye idhal edilen eşya, sa'at ve çuka ve şeker misillü birkaç nev'i emtiadan ibâret bulunduğu mebnî, ihrâcına müsâ'ade olunan zehâir ve sâir mahsûlât, idhâlâtta pek ziyâde olmağla Memâlik-i Osmâniyye'de külliyyetli yaldız ve Macar altını ve esedî dedikleri direkli riyal ile kara kuş ta'bîr olunan kuşlu riyal bulunur ve cânib-i devletden, bunların men'î tedâvülüne ehemmiyet verilmediğinden akçenin vezin ve ayarı tagayyür eyledikçe gurusu ve altının fiatı terakki eder idi» (*Netâyi-cî'l-vuku'at*, I, İstanbul 1294, s. 99).

mek için mağşuş akçe basmaktan başka çare bulamadılar. Devlet, bu durumu önleyemeyince, darbhâneleri birbiri ardından kapatıp 1586'daki akçe ayarlamasını yapmak mecburiyetinde kaldı¹⁹.

Bu ayarlamaya göre 100 dirhem gümüşten 450 yerine 800 akçe kesilmeğe başlıyor ve 1 kuruş 40 akçeden 80 akçeye, altın ise 60 akçeden 120 akçeye çıkarılıyordu. Tabîdir ki paradaki bu ayarlama, fiatlara da tesir etmekte ve narhlar tüccar tarafından iki misline çıkarılmaktaydı²⁰.

Fakat 1586'da yapılan bu ayarlama da akçenin kıymet kaybını durduramadı. 100 dirhem gümüşten kesilen akçe miktarı süratle artmağa başladı; 1200, hatta 2000 akçeye kadar çıktı²¹. Tedâvüldeki akçelerin çeşitli ağırlıklar göstermesi bir sikke tashîhini zarûri kıldı ve bu iş Rumeli Beylerbeyisi Mehmed Paşa'ya verildi²².

Sikke tashîhinin, Fatih devrindeki tatbikata uyularak yapılması, yani tedâvüldeki bütün paraların toplatılmasından sonra yeni paranın sürülmesi gerekirken, Mehmed Paşa, hazîneye külfet yüklememek için, «resm-i tashîh-i sikke» adıyla bir vergi ile işi halletmek istedi²³. Fakat, verginin toplanmağa başlanmasıyla beraber çeşitli yerlerde, halkın tepkisiyle karşılaşıldı²⁴. İstanbul'da ise ulûfenin züyûf akçe ile verildiğini bahane eden sipahiler 16 Cemâziyelevvel 997 (2 Nisan 1589)'da ayaklandılar; Mehmed Paşa ile başdefterdar Mahmud Efendi'nin başları verilerek ayaklanma önlenebildi²⁵.

19 Sahillioğlu, II, s. 14. Prof. Sahillioğlu'na göre 1586 ayarlamasının bir diğer sebebi de İran parası olan ve Basra, Bağdad, Halep, Diyarbekir, Van darbhânelerinde basılarak İmparatorluğun doğu bölgelerinde tedâvül eden, gümüş kıymeti akçenin 6,5 katı kadar olan «şâhî»ye, XVI. asrın ikinci yarısında 7 akçe îtibârî kıymet takdir edilmesi sebebiyle akçe ve gümüş bölgeleri arasında bir gümüş hareketinin başlamış olmasıdır (s. 3).

20 Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih*, İstanbul 1281, s. 252.

21 Gösterilen yer.

22 Solakzâde Mehmed Hemdemî, *Tarih*, İstanbul 1297, s. 613.

23 Halil Sahillioğlu, *Kuruluşun XVII. asrın sonlarına kadar Osmanlı Para Tarihi üzerinde bir deneme*, [I]basılmamış doktora tezi, İstanbul 1958, s. 225.

24 Başbakanlık Arşivi, *Mühimme Defteri*, nr. LXIV, hüküm 92'den naklen aynı tez, s. 235, not 30.

25 Hadiseyi tafsilâtli olarak anlatan *Selânikî Tarihi*'nin matbu'ı (s. 252-55) ile matbu'una esas teşkil eden Süleymâniye Kütübhanesi, Hamidiye Ktb., nr. 903, (vrk. 57 b) ve Hekimoğlu Ali Paşa Ktb., nr. 698 (vrk. 100a-101a) de ayaklanmanın tarihi 16 Cemâziyelevvel 996 olarak gösteriliyorsa da diğer bazı yazmalarında [Süleymâniye Kütübhanesi, Es'ad Efendi Ktb., nr. 2259, (vrk. 120b) ve nr. 2144, (vrk. 110b-112a); Ha-

Mehmed Paşa'nın katlinden sonra sikke tashihî işi Koca Sinan Paşa tarafından tamamlandı ise de paranın kıymeti sabit tutulamadı²⁶. Birkaç sene içinde altın 220 akçeye kadar yükseldi²⁷. Bu sebeble de bir sikke tashihî gerekti. Hâfız Ahmed Paşa'nın sadâret kaymakamlığı sırasında²⁸ girişilen tashihî işi, beşinci vezir Yemişçi Hasan Paşa tarafından yürütüldü ve 5 Rebi'ülevvel 1009 (14 Eylül 1600)'de yeni sikkeler tedâvüle çıkarıldı²⁹. Devalüasyon karakteri taşıyan bu tashihde 100 dirhem gümüştan 950 akçe kesilmekle³⁰ beraber altının 120, kuruşunda 80 akçe karşılığı alınıp verileceği kabul ediliyordu³¹.

midye Ktb., nr. 902 (vrk. 115a-117a); Nuru Osmaniye Ktb., nr. 3132, (vrk. 105a-b)] ve *Solakzâde Tarihi* (s. 613)'nde 17 Cemâziyelevvel 997 kaydı mevcuttur. Seyyid Lokman (*Zübdetü't-tevârih*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, III. Ahmed Ktb., nr. 3599, tomar) ise bu tarihi 16 Cemâziyelevvel 997 (2 Nisan 1589) olarak vermektedir. Ayaklanmanın çıkmasına sebep olan sikke tashihî resmi ile alâkalı olarak Divân-ı Humâyûn'da tutulmuş *Mühimme* defterlerinde bulunan hükümlerin tarihlerinin de 996 senesi ortalarından başlayarak 997 senesinin ilk aylarında devam etmesi (bk. Sahillioğlu, I, 234, not 28) hadisenin 997'de vuku' bulduğunda şüphe bırakmamaktadır.

26 Sahillioğlu, I, 225.

27 Naima, *Tarih*, I, 250; *Netâyicü'l-vuku'at*, I, 99; M. Belin, *Türkiye İktisâdî Tarihi Hakkında Tetkikler* (M. Ziya terc.), İstanbul 1931, s. 114-115.

28 Sikke tashihî ve yeni narh fiatlarının tesbiti sırasında, Hâfız Ahmed Paşa'nın sadâret kaymakamı bulunduğu 1009 tarihli *Narh Defteri*'nin (Belâdiye Ktb., B 9) önsözünden açıkça anlaşıldığı gibi Nev'izâde Atâî de Ahmed Paşa'nın Şevval 1008-1 Şaban 1009 (Nisan/Mayıs 1600 - 5 Şubat 1601) tarihleri arasında kaymakamlık yaptığına işâret etmektedir (*Hadâyuku'l-hakayk fi tekmileti's-Şakayık*, İstanbul 1268, s. 477).

Sikke tashihinin Yemişçi Hasan Paşa tarafından yürütülmesi ve Hasan Paşa'nın Ahmed Paşa'ya halef olması, ayrıca Mehmed b. Mehmed (*Nuhbetü't-tevârih ve'l-ahbar*, İstanbul 1276, s. 208)'in Hasan Paşa'nın kaymakamlığa getirilişini bir sene önce (evâil-i Şaban 1009 yerine evâhır-ı Şaban 1008'de) vuku'bulmuş gibi göstermesi, tashih-i sikkenin Yemişçi'nin kaymakamlığı sırasında yapıldığı intibâmı uyandırmıştır (Belin, *gösterilen yer*). *Netâyicü'l-vuku'at*'da (I, 99) ise tashih-i sikke, yanlış olarak, «1010 tarihinde... sadrazam Yemişçi Hasan Paşa» zamanında yapılmış olarak gösterilmektedir. Halbuki, Hasan Paşa'nın sadarete getirilişi 1010 muharreminde (Atâî, s. 478 ve Mehmed b. Mehmed, s. 208-209), yani tashih-i sikkeden 10 ay sonradır.

29 Naima, I, 250; Atâî, s. 477.

30 Sahillioğlu, I, 66.

31 Naimâ, *gösterilen yer*.

15 Eylül³² 1600 tarihli Narh Defteri

A) Defterin mâhiyeti

Bu sikke tashîhi, fiatların yeniden ayarlanmasını icab ettirdiğinden sadâret kaymakamının konağında narh işleri ile ilgili şahısların iştirâkiyle bir toplantı yapıldı ve yiyecek, içecek, giyecek ve sair maddelerle nakliye ve hammaliye gibi hizmetlerin fiatları tesbit olundu³³. Bu arada, geniş bir kullanılma sahası olduğu halde o zamana kadar narh defterlerine girmemiş olan mallar da ehl-i hibreler tarafından mutad vechile tayin edildi. Ancak her malın muhtelif cins ve nevîlerinin deftere kaydının hem güç olacağı, hem de fazla yer tutacağı göz önüne alınarak teferruatdan kaçınılması uygun görüldü. Teferruatla her esnafın kethuda ve yiğitbaşları meşgul olacaklardı. Fiat tesbitinde insafdan uzaklaşmamaları önemle tenbih olunan esnaf yöneticileri, esnafın, kararlaştırılan fiatların üstünde satmamalarına bilhassa dikkat ve itînâ göstereceklerdi³⁴.

İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye Yazmaları³⁵ içinde B 9 nr. ile kayıtlı olan 6 Rebi'ülevvel 1009 (15 Eylül 1600) tarihini taşıyan defter 12 x 34 eb'adında kağıt cildli ve 123 sahifeden (veya 62 varak) ibârettir. Çift rakam sahifelerde, sahife numarası bulunduğu gibi, sol üst köşelerine de varak numaraları eklenmiştir. Nesih yazı ile, satır araları açık olarak yazılmış olmakla beraber, karşılıklı sahifelerin yazıları birbirine karıştığından zaman zaman okuma güçlüğü ile karşılaşılacaktır.

«Mukaddime» ve «hâtîme» gibi başlıklar konmamış olmakla beraber, defterin başında 2,5 sahifelik (s. 1-3) bir önsöz ile sonunda 12¹/₄ (s. 111-123) sahifelik bir sonsöz mevcuttur. Önsözde, kimin zamanında, hangi sebepten narh verdiği belirtilmekte, sonsözde ise fiatlardaki indirimin ne oranlarda yapıldığına işaret olunduktan sonra «padişahların

32 Ömer Barkan, «Edirne Askerî Kassamına Âit Tereke Defterleri (1545-1659)», *Belgeler*, III/5-6, TTK, Ankara 1968, s. 447'de rebi'ülevvel ayı kaşım gibi gösterilmişse de eylüle isabet etmektedir.

33 *Narh Defteri'nin önsözü*, s. 2.

34 *Narh Defteri'nin sonsözü*, s. 112.

35 Defterin 1. sahifesinde «Muallim M. Cevdet Kütüphanesi» damgası bulunduğuna göre, bu nüsha M. Cevdet kitablarından Belediye yazmaları arasına geçmiş olmalıdır.

hayra niyyetleri ve 'adâlete 'azîmetleri»nin memlekette bolluk ve nizam meydana getireceği hissesi çıkartılan Nûşirevan ve Kubad Şah kıssaları anlatılmaktadır. Nihayet, vezirin nasıl olması gerektiğine temas olunmaktadır.

Defterin sonunda İstanbul Kadısı «Osman bin Mehmed» kaydı ve altında da mührü vardır.

Defterde 65 esnaf grubuna âid narh bulunmaktadır. Yalnız bunlardan kalaycılara³⁶ âid fiatlar, ayrıca kaydedilmeyip bakır kapların çeşitli oluşu sebebiyle züyûf akçe ile ödenen meblâğın yarısının ödenmesi gerektiğine işaret olunmuştur.

Bu gruplamalar yapılırken, birbirine yakın veya birbirini tamamlayan esnafa âit mallar, genellikle bir araya getirilmeğe çalışılmışsa da bunun istisnâları da az değildir. Meselâ, ilk beş sırayı çeşitli kumaş, ikinci beşi ise yiyecek maddeleri aldığı halde, turşucular hayli sonlarda kayd edilmiştir. Yer ve hayvan üzerinde kullanılan keçelerle iki grup teşkil eden hamam levâzımatı da birbirlerinden uzak olarak yer almışlardır³⁷.

Bir çok maddelerin yeni fiatı yanında, narh verilmeden önceki fiatı da bulunmaktadır. Bu suretle, para ayarlanmasından önce hangi malların anormal fiyat artışları gösterdiklerini öğrenmemiz mümkün olduğu gibi, yeni verilen nizamla kayd edilen düşüşlerin ne oranlarda olduğu da tesbit edilebilmektedir.

Defterin önsözünde, fiatlardaki düşüşlerin 1/2, 1/3 ve 2/3 oranlarında yapıldığına işaret edilmiş olmakla beraber, gerçekte -sayısı az da olsa- düşüş oranları bunların altında ve üstünde bulunan mallar da vardır.

Yeni narhları yanında eski fiatları da verilen 442 kalem maldan 5 inde değişiklik olmamış³⁸, 5 inde ise artış kaydedilmiştir³⁹. Geri ka-

36 Defterde kalaycılar narhı «es'âr-ı nuhas» (s. 86) adı altında, bakır eşya satıcılarına âid narh ise «es'âr-ı bakırcıyan» (s. 99) başlığı altında kayd edilmiştir. Ayakkabıcılar, halk (s. 36-38) ve «saray» (s. 38-40) için; boyacılar, boya satıcıları (s. 105) ve kumaş boyayıcıları (s. 109-111) olarak ayrılmış; peştemal, havlu v.s. hamam malzemesi satanlar ise «esbâb-ı hammam» (s. 48-50) ve «esbâb-ı hammamcıyan» (s. 84-86) olarak ikişer grup halinde yazılmışlardır. Keçeciler de halı, kilim ve yere serilen keçeyi satanlarla (s. 55-56), hayvanlar üzerinde kullanılan keçeyi satanlar (s. 95-97) olmak üzere ayrı gruplar halinde gösterilmiştir.

37 Not 36'ya bk.

38 Bunlar süt, çanak yoğurdu, İznik ve Samsun soğanı, beğlerce üzümü ile pasdırma ve hamur tekneleridir.

39 Bunlar da: Tire sergirânîsi («Getürücü» % 71, «Mukim» % 78,5), Tire ve Urla beledişi döşek yüzü (% 20), beşik yorganı (% 20), pamuk (% 20) ve samur kürk (% 100)'dür.

an 432 kalem maldan 123'ünde %30-40, 121'inde %40-50, 99'unda ise %50-60 oranında düşüş vardır. %20-30 düşüş kaydedilen malların sayısı 39, %60-70 düşüş kaydedilenlerin ise 32 dir. %10-20 ve %70-80 düşüş gösterenler ise 8'er tanedir. Düşüş oranı %80'e varan merdâne sincef ütüsü ile %144'ü bulan Venedik karziyesi çukamın ise para ayarlamasından önce anormal denilecek kadar büyük fiat artışları gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Her esnaf grubunda fiat düşüş oranlarının dağılışı ile eski ve yeni fiatları kayıtlı olan malların sayısına göre %50'nin üstünde düşüş gösteren malların sayısının kolayca görülebilmesini temin amacıyla aşağıdaki tablo tertib edilmiştir.

Her Esnaf Grubunda Mal Fiatlarının Düşüş Oranları

(%)

Esnafın adı										
	0	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90	100
Abacılar	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Alacacılar	-	-	-	1	4	2	1	-	-	-
Arabacılar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arakıyeciler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aşçılar	-	-	3	1	2	1	1	-	-	-
Attarlar	-	-	-	2	1	3	1	-	-	-
Ayakkabıcılar	-	-	2	10	6	-	1	-	-	-
Ayakkabıcılar (Saray için)	-	-	-	-	1	1	3	-	-	-
Bakırcılar (Kalaycılar)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bakırcılar	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Bakkaliye	4	3	9	25	23	13	3	-	-	-
Başçılar	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Bogasiciler	-	-	1	2	1	1	-	-	-	-
Boyacılar (Boya satıcıları)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boyacılar (Kumaş boyacılar)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bezciler	-	-	-	1	5	1	-	-	-	-

Esnafın adı	0	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90	100
Sandıkçılar	-	1	3	1	-	-	-	-	-	-
Sarıkcılar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarraclar	-	-	1	2	3	3	3	-	-	-
Semerciler	-	-	-	2	6	7	1	-	-	-
Sepetçiler	-	-	-	3	2	2	-	-	-	-
Sof ve muhayyerciler	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-
Şamdancılar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şişeciler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tekneciler	1	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Terziler	-	-	-	3	2	3	1	-	-	-
Tırşucular	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ütücüler	-	-	-	2	1	2	-	-	1	-
Yaycılar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yemişçiler	-	1	4	1	-	1	-	-	-	-
Yiyecek vs. satıcıları	-	-	2	8	6	1	-	-	-	-
Yorgancılar	-	-	1	1	2	2	-	-	-	-
Toplam	5	8	13	23	21	19	32	8	1	1

Tablonun tetkiki göstermektedir ki, %50'nin üstünde en fazla düşüş gösteren mallar çuka ve attariye gibi idhal mallarıyla⁴⁰, çini, meşin, hamam levâzımatı vs. dir. Eski ve yeni fiyatları verilen sırk hammalları ücretlerinin hepsinde de %50 oramnda düşüş kaydedildiği tesbit olunmaktadır.

Her ne kadar, fiyat indirimlerinin en az oranlarda olanı gıda maddeleri ise de, bunlar' içinde de darı, çiğer, ceviz, köfter, kayısı gibi maddelerle açşılardan sattıkları dolmalarda %50'nin üstünde düşüşlere rastlanmaktadır.

B) Yayın Şekli

Defterde, 1009 (1600)'de tesbit edilen narh fiyatları sırayla verilmiş, eski fiyatlar ise derkenarlar halinde kayd olunmuştur. Fiyatlar, bel-

40 Prof. Barkan, «fiyat indirimlerindeki en büyük nisbetlerin bilhassa altın râyicine bağı idhal malları ve bazı eşyanın lüks neveleri üzerinde yapıldığı»na işaret etmektedir (*Tereke Defterleri*, s. 448, not 61).

ki de bir karışıklığa meydan verilmemesi için, rakamla değil, yazı ile yazılmıştır.

Neşirde ise, defterdeki sıra muhafaza edilmiş ve sayfeler işaretlenmiş, ancak, istifadeyi kolaylaştırmak için bazı tasarruflarda bulunulmuştur. Meselâ, «Es'âr-ı akmişe» başlığı, «Kumaş narhları»; «Es'âr-ı me'kûlât ve gayrihu» başlığı ise «Yiyecek maddeleri vs. narhları» şeklinde sadeleştirilmek yoluna gidilmiş, madde adlarında da buna benzer değişiklikler yapılmıştır.

Fiatlar, yazı ile değil rakamla gösterilmiş ve dört sütun açılarak birinciye, malın birim miktarı; ikinciye, 1600 den önceki fiatları; üçüncüye 1600'deki yeni fiatları yazılmış; dördüncü sütunda ise, her iki fiatın da kayd edildiği maddelerde, düşüş oranı gösterilmiştir.

Defterdeki maddelerden 10'u hâriç, diğerlerinde fiatlarda düşüş olduğundan, yanında işaret bulunmayanlarda sayılar, düşüş yüzdesini göstermektedir. Fiatları aynı kalan 5 mal («0»), artan 5 mal ise yüzde sayısının önüne («+») işareti konmak suretiyle gösterilmiştir.

Defterin önsöz ve sonsözü ise aynen verilmiştir.

Narh fiatları tesbit edilmiş olan bazı madde cinslerinin bugün mevcut bulunmayışı dolayısıyla, sona, tesbiti mümkün olanların manalarını ihtiva eden bir sözlük ile, her esnaf grupuna âid malların narh defterinin hangi sahifesinde bulunabileceğini gösteren fihrist ilâve edilmiştir.

[Dış kapak]

Sene 1009

Bindokuz tarihinde
Sultan Mehmedü's-sâlis
zamanlarında, Der-i 'aliyye'de
vâkı' olan es'âr
tarihidir.
'umûmen fî
el-me'külât
ve'l-melbûsât

[iç kapak]

Yazıldı 'avn-ı hakkile bu defter Be-fermân-ı Şehinşâh-ı muzaffer,
Olâ âsûde zill-ı devletinde O şâh-ı Cem-nişânın heft kişver.

Yüzyirmi akça kırk paradır.

Bu hengâm-ı sûtûde-ençâmde ihtilâl-i dirhem ü dînâr ve i'tilâl-i sikke vü 'ayâr ile hâsıl-ı kârhâne-i ashâb-ı ticâret kesâd u hasâret ve medâr-ı kâr-i ahâli-i sûk u erbâb-ı san'at fesâda cesâret olup herkesin 'aış u işreti karîn-i zank ve meydân-ı maîşeti teng olduğu halife-i rûy-ı zemîn, hayr-halika-i rabbü'l-'âlemîn

Beyt

Dürr-i yektâ-yi kulzüm-i iclâl
Gevher-i ferd-i 'âlem-i ikbâl

ya'ni 'adâletlü ve celâletlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh ve zıllu'l-lâh-ı sa'âdet-destgâh hazretlerinin ma'lûm-ı zamîr-i melek-intibâhları olmağın fermân-ı kazâ-cereyânları bu minvâl üzere zuhûr ve emr-i celîlü'l-kadr-i kader-tuvânları bu vechile sudûr bulmuş idi ki, Hazîne-i 'Âmirre -Ammereha'llahu te'âlâ ilâ yevmi'l-âhireti- den kifâyet mîkdârı sîm-i hâlisü'l-'ıyâr ve fudda-i sâfiye-i safâ-şî'ârdan sikke-i sahîha ile meskûk ve nefâz u revâcî gayr-i meşkûk, mübâlaga meblâğ ihrâc olunup [2] keşâd-ı 'âlem revâc u sirâc-ı umur-ı ümem vehhac ola, Bi-hamdillâh azz ü cell işbu sene tis'a ve elf rebî'ülevvelinin altıncı günü yevm-i hâmisde vüzerâ-i 'âli-makâm u sâmi-mahal ve küberây-ı erbâb-ı akd ü hall ile vezîr-i mükerrem, müşîr-i müfahham, nizâmü'l-'âlem, hâfizü'l-mütemerridîn, hâfizü'd-devleti ve'd-dîn, el-kâ'im bi-ikâmeti umûri's-saltanati'l-kübrâ Ahmed Paşa - yessere'llahu mâ'yurîdu ve yeşâ'u-hazretlerinin sarây-ı sa'âdet-sezâlarında akd-i meclis olunup ittifâk-ı ârây-ı vüzerâ ve ittibâk-ı efkâr-ı fudelâ ve sâir ehl-i vukûf u şu'ûr olan ukalâ ile ol yevm-i sa'îdde sikke-i sahîha ile meskûk dirhem-i cedîd ihrâc olunup me'kûlât ve meşrûbât ve melbûsâta müte'allik her cins ve her nevi' ve her metâ'ın narhları görölüp mîkdarlu mîkdârınca her birinin es'ârı

tashîh ü iş'âr olunup ve kable't-tashîh her birinin bahâları ne mertebe ziyâde vü galâ [3] olduğu defterde der-kenâr olmuştur. Bi-fazli'llâhi te'âlâ niçesinin bahâsı nısfâ inüp ve ba'zısının sülûs [ü] sülûsân üzere kıymetlerinden birer hisse ihrâc olunup ihtimâm u dikkatde dakika fevt olunmamıştır. Meğr ki hâlâ kalîlü'l-vücûd, belki nâ-bûd ola. Ol kısım dahi mümkün olan üzere bahâ-yi sâbıkdan noksan üzere ta'yîn olunmuştur.

Kumaş narhları

Malın cinsi	Birimi	1600'den önceki fiatı	1600'deki fiatı	fiattaki düşüş oranı (%)
Kırmızı firengi atlas, âlâ	zara'	340 akça	200 akça	41
Kırmızı kemha	»	420 »	200 »	52
Kırmızıdan gayrı firengi atlas ve kemhanın her renk ve cinsi	»	330 »	180 »	45
Kırmızı fulorintin atlas ve kemha	»	260 »	180 »	42
[4] Diğer renklerdeki fulorintin atlas ve kemha	»	220 »	140 »	36
Sakız atlası, her renk	»	200 »	80 »	70
Sakız kemhası, kırmızı	»	220 »	110 »	50
Sakız kemhası, diğer renkler	»	220 »	90 »	59
Kırmızı loka (قز)	»	—	120 »	
Loka, diğer renkler	»	—	110 »	
Hind atlası, âlâ	donluk	1000 »	360—400 »	60
İstanbul serâseri				
âlâ		15000 »	7300 »	51,3
evsat		9-10000 »	6000 »	33,3-40
ednâ		6000 »	5000 »	16,5
gayet edna		4500 »	4000 »	11
İstanbul serengi, âlâ				
İnâyet kutnisi, âlâ		1500 »	2400 »	40
evsat		1300 »	800 »	38
evsat		400 »	240 »	40
Bagdâdi Halebi kutni		800-900 »	580 »	27,5-40
Şâmi Bagdâdi		1400 »	900 »	35
Nefs-i Bagdâdi		1100 »	600 »	45,4
Hindi kutni, âlâ				

[5]

evsat	—	500 akça
edna	—	400 »
Firengî kadife, âlâ	1200 akça	54,1
Ceneviz kadifesi	880 »	54
Sakız kadifesi	600 »	66
Halebî kadife	1500 »	60
Telli kadife, âlâ	400 »	
evsat	350 »	
edna	300 »	

Çukacalar narhi

[6] Karanfil nakşî firengî kadife	1000 »	700 »	30
Telli hâre	350 »	170 »	51
Dibâ	480 »	300 »	37
Sade hâre	220 »	120 »	45
Firengî dârâyî, âlâ ve enli	330 »	120 »	33
ensiz		60 »	
Kırmızı çuka, yüz çile		zira	
âlâ	1200 »	600 »	50
evsat		500 »	
edna		450 »	
Diğer renkte çukalar, yüz çile	880 »	400 »	54
[7] Kırmızı çuka, ³			
altmış çile, âlâ	600 »	300 »	50
evsat	500 »	270 »	46
edna	450 »	250 »	44,4

1 «Dirhem-i cedit çıkmadan, 340 akçaya idi».

2 «İ» işleyici, «O» oturakçı narhını ifade etmektedir. «Sâir cinsleri buna (âlâ) kıyas olunur».

3 «Kızıl ve zinten (ج)» dahi buna kıyas olunmuştur».

Mahne cinsi	Birimi	1600'den önceki fiati	1600'deki fiati	fiattaki düşüş oranı (%)
Diger renkte çukalar, altmış çile, âla	zira'	440 akça	240 akça	45
Kırmızı firengi Venedik çuka, yetmiş çile	»	300 »	120 »	60
Diger firengi Venedik çuka	»	280 »	100 »	64
Venedik karziyyesi çuka	»	220 »	90 »	144
Koçona (كوزون)	»	»	60 »	»
Bodrum Selânik çukası	»	230 »	120 »	47
Yeni çıkan muhtelif renkte çukalar	»	»	»	»
Venedik, kebir altmış çile itibarıyla	»	600 »	240 »	60
[18] İspanya	»	300 »	150 »	50
Kırmızı tafta, âla	zira'	130-140 »	60-65 »	53,5
Yekta Bursa taftası	arşın	»	20 »	»
Tokat kırmızısı	»	»	24 »	»
Gayri elvâni	»	»	20 »	»
Sâde vâlâ, âla	zira'	»	22 »	»
Sâde vâlâ, kaftanlık	»	60 »	40 »	33
Bürüncük	»	13 »	9 »	30
Fulorintin atlasından olan nezkeb	»	135 »	90 »	33
Bursa ve Sakız kumaşından nezkeb	»	90 »	60 »	33
Tafta nezkeb	»	60 »	40 »	33
Mardin bürüncüğü	»	»	»	»
bir göm- leklik	»	300 »	200 »	33
[19] İbrişim, kırmızı	dirhem	»	»	»
İbrişim, diğer renkler	»	7 »	4 »	42
Muhattem kuşak, kırmızı	»	6 »	3 »	50
Muhattem kuşak, diğer renkler	»	6 »	4,5 »	25
Muhattem kuşak, Bursa	»	5 »	3,5 »	30
Muhattem kuşak, Bursa	»	4,5 »	3 »	33

Alaca narhları

Kemha kuşak, ala	420 akça	61
Hims (Humus) alacası	540 akça	40
Fereskürî (فرسكوری) sâfi harîr alaca	2000 »	31
Fereskürî ipliği alaca	1100 »	50
Bulak alacası	880 »	42
[10] Dimyâti alaca	700 »	

Sof ve muhayyer narhları

Sof, ala	32 yaprak	4000 »	2100 »	47,5
ednas		3500 »	1600 »	54,2
Tosya'nın sof gibi cenderell (خندرلی) muhayyeri		500 »	300 »	40
Tosya muhayyeri, ala			170, 180 »	

Dülbendiler narhı

Telli dülbend, ala	1100 »	600 »	45
evsat	800 »	480 »	40
Mermerşâhi dülbend	2400 »	1000 »	58
	30 endâze		

4 بۇدروم - 1050 tarihli Es'ar Defteri'nde bu madde «Selânik'in eni bir zirâ'et
چۇكاس» olarak geçmektedir (Topkapı Sarayı Müzesi Kütübhanesi, Revan
Köşkü Kib., nr. 1934, 24a).

5 «Ednâsi dikmede (دیکمه) 32 yaprak olmaz; ancak 1600'e, olmayacak ol
hesab üzere aşağı ola».

6 «Ferahdâni dahi böyle ola».

Malın cinsi	Birim	1600'den önceki fiatı	1600'deki fiatı	fiattaki düşüş oranı (%)
Hasse dülbend, uzunluk 20 zira, en 1 52, âlâ edna	tane	2800 akça	1200 akça	57
[11] J demekle ma'ruf dülbend	»	700-800 »	360 »	48,5-55
Caneper (جانه پر) denilen dülbend, âlâ	»	440 »	330 »	25
Permeni (پرمنی) veya mehker denilen dülbend	»	550 »	240 »	56
Sersaleme (سرساله) dülbendi, âlâ	»	400 »	220 »	45
Musulî ve Ermenak dülbendleri	»	140 »	90-100 »	28,5-33,3
Musul'un kırmızı kenarlı çenberi	»	18 »	11 »	38,8
Yiyecek maddeleri vesâire narhları				
Ekmeğ	1 akça	115 dirhem	200 dirhem	
[12] Beyaz ekmeğ	»	80 »	180 »	
Çakıl ekmeği	»	90 »	170 »	
Yağlı kâhî	»	40 »	60 »	
Yağlı çörek	»	60 »	100 »	
Nohudlu yağsız çöreks	»	80 »	125 »	
Halka simid°	»	60 »	100 »	
[13] Peksimed	kantar	240 akça	150 akça	40
Zağra buğdayı	keyl	60 »	36 »	37
Golos ve Tekirdağ buğdayları	»	80 »	38 »	
Aş buğdayı	»	80 »	45 »	43

keyvâle	müd. başına ¹⁰	3 akça	2 akça	33
gemiden çıkarma	2 çuvâla	1 »		
gemi navlunu	1 çuvâla ¹¹	6 »		
Bursa unu	keyl	120 »	80 »	33
Mihaliç unu	»	75 »	50 »	33
[14] Varna unu	»		38 »	
Diğer unlar	»		45 »	

G 18 M

Tavuk		14 ¹²	10-16	13-18 ¹⁴	
Koyun eti	vakiyye	10 »	8 »	20	
Sığır eti	»		5 »		
Çiğer (kasabda), yağıyla	»	6-7 »	1,5 »	75-78	
alip-satıcı	»		2 »		
Mum yağı, sıznamış (kasabda)	vakiyye	>10 »	10 »		
Mum yağı, işlenmiş (mumcuada)	1 akçe	15 dirhem	20 dirhem	25	
Anadolu koyunu kuyruğu	vakiyye	18 akça	12 akça	33	
Sızmış kuyruk yağı		24-26 »	16-18 »	33	
[15] Koyun derisi ¹⁵		>10 »	7 »		

7 «Bi-fazillahi ta'âlâ buğdayın (s. 12) her keyli aşağı indikçe, etmeğin dirhemi ziyâde olur. Devletü pâdişâh ebbedâllahu ve ebkau hazretlerinin teveccüh ve dâ'âlarıyla mercû'dur ki 300'e vara. Bu sene buğday çoktur derler, heman gelmeğe mev-kûdür».

8 «Ekmeğ 200 dirhem olcak böyle olur».

9 «Ekmeğe göre mu'tâd (s. 13) 80 olmaktadır, 100 etdik».

10 «Habbazlar ittifakıyla».

11 »

12 «Narh 14 idi ammâ ihtilâlden 16 ahrlar idi.»

13 «G» getürücü, «M» mukim narhlarını ifade etmektedir.

14 «Rûz-ı Kasımdan sonra şitâda getürücü 16, mukim 18'e ».

15 «Eğer koyun derisidir ve eğer sığır derisidir ete tâbî'dir».

Bakkaliye vesâire nârhları

22

MÜBAHAT S. KÜTÜKOĞLU

Mahn cinsi	Birimi	1600'den önceki fiatı		1600'deki fiatı		fiattaki düşüş oranı (%)	
		G	M	G	M	G	M
Mükerrer seker							
Mısır	vakıyye				80 akça		
Reşid	»				70 »		
Piring	keyl	54 akça	56 akça	37 akça	39 »	31	30
Dımyat pırlıncı	»	54 »	56 »	40 »	42 »	25	25
Mercimek	»		54 »	35 »	37 »		31
Mısır keteni	vakıyye			14 »	16 »		
Hinna, âlâ	»			10 »	6 »		
evsat	»				5 »		
edna	»				4 »		
[16] Nohud	keyl		60 »	42 »	44 »		26
Mısır nohudu	»		60 »	30 »	32 »		46
Böğrülice	»		50 »	42 »	44 »		12
Şarıye		9	10 »	5 »	6 »	44	40
Mısırdan gelecek eşyanın							
navlunu	{				35 »		
me'kûlâtdan	{						
Arpa	{				55 »		
Otluk	{			20 »	22 »		42
[17] 'Alef	keyl	28 »	30 »	16 »	18 »	42	40
Saman	vakıyye	—	1 »	1/3 »	1/2 »		50
Darı	keyl	—	50 »	18 »	20 »		60
Burçak	»	—	40 »	26 »	28 »		30

	vakıyye	—	60 »	40 »	42 »	30;
Sultânî bakla	»	—	50 »	36 »	38 »	24;
Karaboğa ve Ahyolu baktası	»	36 »	38 »	20 »	22 »	44 42
Trablus sabunu	»	26 »	28 »	18 »	20 »	30 28,5
Firengî sabun	»	27 »	29 »	16 »	18 »	40 38
[18] Kaynak sabunu	»	12 »	14 »	8 »	9 »	33 36
Uria sabunu	»	13 »	14 »	9 »	10 »	30 39
Siyah sabun	»	40 »	44 »	18 »	20 »	55 54,5
Badem	»	23 »	25 »	11 »	12 »	52 52
Kayısı	»	9 »	10 »	5 »	6 »	44,5 40
Zerdall	»	6 »	7 »	3 »	4 »	50 43
Siyah Amasya eriği	»	9 »	10 »	5 »	6 »	45 40
İccas (جاس) eriği	»	—	6 »	2,5 »	3 »	50
[19] Siyah Karadeniz eriği	»	6 »	7 »	3 »	4 »	50 43
Tatlı pestil	»	5 »	6 »	2 »	2,5 »	60 58
Ekşi pestil	»	6 »	7 »	3,5 »	3,5-4 »	41,5 50
Fındık	»	12 »	14 »	7 »	7,5 »	41,5 47
Fıstık içi	»	18 »	20 »	12 »	13 »	33 35
'Asel	»	24 »	26 »	18 »	19 »	25 27
Kefe yağı	»	—	—	17 »	18 »	—
Azak yağı	»	25 »	27 »	16 »	17 »	36 37
Zeyt yağı	»	24 »	26 »	14 »	16 »	41 34
Şîr-i revgan (şirevgan)	»	16 »	18 »	10 »	11 »	37 34
[20] Bezir yağıs	»	14 »	16 »	8 »	10 »	43 37
Revgan-ı mâhi	»	11 »	12 »	6 »	7 »	45 41
Nıgasta	»	—	4 »	2 »	2,5 »	37,5
Kuru kızılçık	»	7 »	8 »	4 »	4,5 »	42 43
Kuru vişne	»					

16 «Mukaddemâ farkı yok idi».

17 Yanda «hâla 32'ye etdik» kaydı var.

18 «Mısır'da kettian tohumu çok olmuştur».

Malın cinsi	Birimli	1600'den önceki fiatı		1600'deki fiatı		fiattaki düşüş oranı (%)	
		G	M	G	M	G	M
Kızıl üzüm	vakiyye	5 akça	6 akça	3 akça	3,5 akça	40	41
Kiraz kurusu	»	5 »	6 »	3 »	3,5 »	40	41
Kara üzüm	»	3 »	4 »	2 »	2,5 »	33	37,5
[21] Nazilli inciri	»	8 »	9 »	5 »	5,5 »	37	36
Lop incir	»	5 »	6 »	3 »	3,5 »	40	41
Sarıca incir	»	3 »	4 »	2 »	2,5 »	33	37,5
Midilli ve Boğaz inciri	»	4 »	5 »	2 »	2,5 »	50	50
Ürgüb armudu	»	18 »	20 »	10 »	11 »	44	45
Armud kaktı	»	3 »	3 »	2 »	2,5 »	33	33
Beglerce ve çeklerce üzümlemleri	»	—	3 »	2,5 »	3 »	—	0
Keçi boynuzu	1 akça	—	—	300 dirhem	200 dir.	—	—
İstefdiye () üzümü	vakiyye	7 »	8 »	4 »	5 »	42	37
[22] İğde	»	5 »	6 »	2 »	2,5 »	40	54
Köfter	»	14 »	16 »	5 »	5,5 »	64	65
Dil peyniri	»	14 »	16 »	10 »	12 »	28	25
Tulum peyniri	»	11 »	12 »	7 »	8 »	36	33
Anadolu peyniri	»	11 »	12 »	8 »	9 »	27	25
Midilli peyniri	»	11 »	12 »	7 »	8 »	36	33
Tuz	keyl	32 »	34 »	18 »	20 »	43	41
Aydıncak zeytini	vakiyye	4 »	5 »	2,5 »	3 »	37,5	40
Midilli zeytini	»	4 »	5 »	2,5 »	3 »	37,5	40
[23] Hasır zeytini	»	5 »	6 »	3 »	4 »	40	33
Leblebi	»	—	7 »	—	4 »	—	42,8
İznik ve Samsun soğanı	1 akça	500 dir.	400 dir.	500 dir.	400 dir.	—	—
Erdek ve Tekirdağ soğanı	»	—	—	600 »	500 »	—	—
Arpacık soğanı	keyl	—	60 akça	38 akça	40 akça	—	33
Pekmez akidesi (= ağda)	vakiyye	—	6 »	—	4 »	—	33

Pekmez	»	4 »	2,5 »	3 »	25
[24] Eğriboz nardenki, ala	»	10 »	5 »	6 »	50
Karadeniz nardenki	»	3 »	2 »	2,5 »	33
Sirke	1 akça	200 dir	400 dir	300 dir	50
Limon suyu	vakiyye	7 akça	8 akça	4 akça 4,5 akça	43
Çıra	1 akça	600 dir.	400 dir.	1000 dir.	800 dir
Sarmısak	»	30 tane	25 baş	40 tane	35 baş
Ceviz	»	50 »	40 tane	100 »	90 »
Ceviz-içi	vakiyye	16 akça	18	9	10
[25] Kemnon	»	11	13	7	7,5
Hardal	»	9	10	6	7
Torba yoğurdu	»	7	8	3	4
Kepçe-durur yoğurdu	»	3	4	2	2,5
Kepçe-durmaz yoğurdu	»	2 akça	3 akça	300 dir.	200 dir.
Çanak yoğurdu, kışın	vakiyye	—	4 »	—	4 ²⁰ akça
baharda	»	—	—	—	3 »
Süt, kışın	»	—	3 »	—	3 »
baharda	»	—	—	—	2 »
Kaymak (sâfi)	»	—	16 »	—	12 »
[26] Döğülmüş sumak	»	12 »	14 »	5 »	6 »
					58
					57

Yemişçiler narhı

Beğ armudu ²¹	vakiyye	5	6	4	5	20	16,5
Ekşi elma	»	1,5 ak.	2 ak.	2 vak.	1,5 vak.		
Sinop elması	1 akça	300 dir.	400 dir.	500 dir.	1 vak.		
Miski elma	»	200 »	150	400	300	50	50
Beyaz lop inciri	1 akça	—	vak. 4 ak.	200 dir.	150 dir.		

19 «Bu evvelkü zeytünden yeğdir».

20 «Sütün vakiyyesi üçe olcak».

21 «Şimden sonra gelür».

Malın cinsi	Birim	1600'den önceki fiatı		1600'deki fiatı		fiattaki düşüş oranı (%)	
		G	M	G	M	G	M
Siyah incir			vak. 3 ak.	300 dir.	200 dir.		
Parmak üzümü	»	300 dir.	200 dir.	1 vak.	300 »		
Bağ üzümü	»	400 »	300 »	500 dir.	400 »	20	25
[27] Şeftali	»	200 »	150 »	300 dir.	200 »	33	20
Üvez	»	300 »	200 »	1 vak.	300 »	25	33
Ayva	»	200 »	150 »	300 dir.	200 »	33	25
Kavun	»	1000 »	800 »	1200 »	1000 »	20	20
Karpuz	»			1400 »	1200 »		
Frenk kavunu	»			1000 »	800 »		
Badıncan	»			20 aded	16 aded		
Lahana	»			600 dir.	500 dir.		
Kabak	»			600 »	550 »		
[28] İspanak	»			600 »	500 »		
Pazı	»			600 »	500 »		
Marul	»			25 aded	20 aded		
Turb	»			10 bağ	8 bağ		
Şalgam	»			800 dir.	700 dir.		
Pancar	»			500 »	400 »		
Havuç	»			600 »	500 »		
Purasa	»			600 »	500 »		
[29] Ada sarmısağı	40 akça			1000 »	—		
Ekşi Bursa elması	vakiyye			2 akça	2,5 akça		
Bursa kestanesi, ala	»			4 »	5 »		
Bursa'nın Can köyü elması	»			3 »	3,5 »		
Bursa'nın hurde kestanesi	»			2 »	2,5 »		
Karadeniz kestanesi	»			2 »	2,5 »		
İzmir kestanesi	»			3 »	4 »		

[30] Yumurta (Kasımdan Hızırlyas'a	akça	3 aded	2 aded
(Hızırlyas'dan sonra)	»	5 »	4 »
Nâr-ı Melîsi (ملیسی)	vakıyye	1 vak.	300 dir.
Kaba nar	»	450 dir.	400 »

Attarlar narhı

Misk, âla	miskal	620 akça	240 akça	61
Füfîlî ²²	1 akça	1 dir.	1,5 dir.	33
Darçın	»	1 »	2 »	50
Karanfil	»	1 »	1,5 »	33
[31] Cevz-i Hindî ²³	»			
Zencebil	»			
Viranşehir za'feranı	dirhem		5 akça	
Diğer za'feran	»		3 akça	
Kahve (fındık)	vakıyye	80 akça	2 akça	50
(iç-bünüñ)	»	90 »	40 »	50
(kuşrın)	»	90 »	45 »	50
Şem'-i kâfuru	»		50 »	44,5
Sarı balmumu	»	50 »	60 »	
	»		50 »	

Aşçılar narhı²⁴

[32] Et, çiğ	vakıyye	12 akça	8 akça	33
kebab	25 dir. çiğ etten		1 »	
Badıncan dolması	1 akça	3 tane	10 tane	70
Kabak dolması	»	1 »	2 »	50

22 «Hâlâ şhirde vücûdu kalıdır. Mukaddemâ nâminâ idi, amma alınmaz idi».

23 «Hâlâ şhirde vücûdu yokdur».

24 «Mukaddemden âdet etin vakıyyesi kaç akçaya olur ise ba'det-tabh ana göre iki bahâsına olmaktadır».

Malın cinsi	Birim	1600'den önceki fiatı		1600'deki fiatı		fiattaki düşüş oranı (%)	
		G	M	G	M	G	M
Lâhana dolması	akça		4 tane		12 tane		66,5
Ağzı açık börek	»		25 dir.		40 dir.		37,5
Arabi börek	»		30 »		80 »		40
Türki börek	»		1 tane		3 tane		33
Çakıl böreği ²³	»		8 »		16 »		50
[33] Lokma ²⁶							
Başlıklar narhı							
1 baş ve 4 ayak kasab başlıklara başlıklar halka			3 akça		2 akça		33
			6 »		4 »		33
Çadireler narhı							
Livadye bezinden 12 hazinelü			5500 »		2340 »		57,5
Alâ 14 hazinelü sâde			6500 »		4700 »		27,5
16 hazinelü			18-20000 »		8800 »		52,5-56
8 hazinelü sipahlı çadırı			2500 »		1200 »		52
10 hazinelü sipahlı çadırı			3500 »		2240 »		36
[34] Yapuk (vüzeranın kullandığı)					3600 »		
gayet âlâsı			6500 »		4000 »		38,5
evsat			4000 »		2300 »		42,5
edna, sâde nakış ola			3000 »		1300 »		56,5
Sarraclar narhı							
Pişeger rahtı lâciverdi, nakışlı			1200 »		500 »		58
Kırmızı pervazlı raht			550 »		350 »		36

Beyaz raht, bükme nakışlı olmayan nakışlı	600 »	350 »	41,6
pervazlı		400 »	
Kırmızı, sarı, yeşil bükme nakışlı raht	550 »	500 »	
Lâciverdi mansûrî eyer (sarracdan olmaya)		350 »	36
		150 »	
[35] Sâir elvandan mansûrî eyer	700 »	350 »	50
Yemenî nakışlı eyer, kadife yasadıklı	700 »	400 »	43
Bulgari yasadıklı eyer	400 »	300 »	25
Bedavî çuka eyer	800 »	450 »	44
Kösele raht, gemi ile âlâ olcaktır	250 »	120 »	52
Arab rahtı, mükemmel	700 »	28 »	
Bulgari örme dizgin	180 »	60 »	66,5
Sâde kösele dizgin	100 »	40 »	60
[36] Dival çift	100 »	40 »	60
Ayakkabıcılar narhı			
Merdâne başmak ve babu, ulu orta rüzgâr ulusu	100 »	55 »	45
ulu ayak	90 »	55 »	39
Merdâne sergerdan	80 »	55 »	31
Merdâne, orta ayak	80 »	50 »	37
Onbeş yaşında oğlan başmak ve babucu	70-80 »	45 »	35-43
كوبه başmak ve babu		25 »	
Zenâne, ulu ayak	70-80 »	15 »	
» ulu orta ayak		45 »	35-43
zenne ulu ayak		40 »	
		36 »	
25 «Çakıl bõređi 70 dirhem olur».			
26 «Miskî elma denli olar».			
27 «Hizmetkârlar için olur».			
28 «Kethudâ ma'rifeti ile alınar».			

Malın cinsi	Birim	1600'den önceki fiati		1600'deki fiati		fiattaki düşüş oranı (%)	
		G	M	G	M	G	M
İç-edik merdâne ve rüzgâr ulusu. ve ulu ayak			100 akça		70 akça		30
[37] Merdâne iç-edik sergerdan			80 »		60 »		25
İç-edik merdâne orta ayak			80 »		55 »		31
Zenâne ulu ayak iç edik			85 »		55 »		35
Zenâne ulu orta iç-edik			70 »		50 »		28,5
Zenâne iç-edik orta ayak			65 »		45 »		30
Çizme, gayet âlâsı			200 »		110 »		45
evsat edna			150 »		100 »		33
			130 »		90 »		30
Hizmetkâr çizmesi, kırımza					100 »		
fermûde siyahı					80 »		
Mest, ulu ayak ve rüzgâr ulusu			55 »		30 »		45,4
[38] Mest-i sergerdan			50 »		28 »		44
Mest, ulu orta ayak			55 »		25 »		38
Kalçın mest, ulu orta ayak			10 »		4 »		60
Saray-ı Âmire için Ayakkabıclar narhı							
Topuk mest, Saray-ı Âmire'den verilen					16 akça		
Manisa sahtiyanı ile dikmesi ve tabanı							
Manisa sahtiyannndan, Sahtiyân ustadan olursa bütün harcı ile					40 »		
Topuk mest, İstanbul sahtiyannndan (sahtiyân ustadan olarak)					25 »		
Kesme mest, Saray-ı Âmir'den verilmiş							
Manisa sahtiyannndan					10 »		

Manisa sahtiyandan (sahtiyân ustadan olarak)	20 »			
İstanbul sahtiyandan (sahtiyân ustadan)	20 »			
[39] Başmak (Saray-ı Âmir'den Manisa sahtiyam)	35 »			
Manisa sahtiyamı (ustadan)	40 »			
İstanbul sahtiyamı (ustadan)	35 »			
Cevârî babucu (Manisa sahtiyamı, Saray-ı Âmir'den)	25 »			
Manisa sahtiyamı (ustadan)	40 »			
Renkli veya alaca İstanbul sahtiyamı (saraydan)	20 »			
(ustadan, dikmesiyle)	35 »			
Meşin başmak (meşin ve dikme)	25 »			
Gönün her nevbetî (âlâ, evsat, edna)	220 »			
	210			
[40] Gayet âlâ beyaz meşin ²⁹	13 »	20-25 akça		35-48
Sahtiyamın gayet âlâsı ³⁰	60 »	150-160 »		60-62
Nalçanın âlâsı	3 »	6 »		50
evsat	2 »	5 »		60
صدائل	1 »	3 »		66,5
Bogascular narhı				
Beyaz Borlu bogası	150 »	240 akça		46
âlâ	110 »			
evsat	70 »	170 »		57
edna				
Açık mâl ve nefî bogası,				
âlâ	170 »	260 »		34,5
edna	120 »			

29 «Sâiri dahi ehl-i hibre ma rifetiyle tedennî üzere satıla».

30 «Evsat ve ednâsı, ol hesab üzere değerinca ola».

Malın cinsi	Birim		1600'den önceki fiatı		1600'deki fiatı		fiattaki düşüş oranı (%)		
	G	M	G	M	G	M	G	M	
[41] Nefti isperek boyası ve lăcuverdi çivd boyası, olıcak		250-260 akça			190 akça			24-26	
Acem bogası (bırbıri üstüne)					120 »				
Hindî kızıl bogasının âlâsı					200 »				
Halebf olıcak					120 »				
Çaraman astar ¹		80 »			55 »			31	
Adana'dan gelen astar ²					45 »				
[42]									
			Bezciler narhu						
Rize bezi, âlâ	zıra'	120 »			60 »			50	
evsat	»				40 »				
edna	»				20 »				
Sinob bezi, âlâ	»				14 »				
[43]									
evsat	»				12 »				
edna	»				10 »				
Akçeşhr bezi	1 top (=10 zıra')	225 »			135 »			40	
Ereğil bezi	1 top (=11 zıra')	205 »			120 »			41,5	
Canık bezi	1 'top (=6 zıra')	90 »			50 »			44	
Nazilli penbe bezi	1 top (=6 zıra')	90 »			50 »			44	
Beyşehir bezi, âlâ	1 top (=10 zıra')	220 »			130 »			41	
edna	180 »				110 »			37	

Terziler narhı

Ulemânın yekta sof ferâcesı, çeyrek kerre boy, üstâdiyesi

3 filori	300 »
2 »	200 »
30 akça	20 »
25 »	15 »
200 »	120 »
150 »	90 »
120-130 akça	80 »
	33-38

[44] Astarlı sofun üstâdiyesi

Yekta sofa ibrîşim

Kaftana ibrîşim

Sincefli çuka ferâce, üstâdiyesi¹³

Sincefli çuka, imâdası

Uzun yenli çaprastlı ferâce, üstâdiyesi

Atlas ve kemha ve kutni

kaftanların üstâdiyesi¹⁴

[45] Yeni bazarıstanda atlas ve kemha diken

terzi üstâdiyesi¹⁵

yektası

50 »

31 «9 arşun gelür olmuştur, 10 arşun ölmek üzere... Mukaddemâ 80'e idi 9 endâzesi, ammâ aslı kadîmi 12 endâze ola-gelmışdir. Mahalline emr-i şerif irsâline muhtacdır».

32 «Kethudâları ve ehl-i hibreleri böyle takrîr ederler ki, zikr olunan bogası narhları Sinan Paşa zamanında tashih-i sikke olundukda tayin olunan üzeredir. Ol zamanda bir endâze üç rubu' eni var idi ve uzun (luğ'u) 12 endâze idi. (s. 42) Bir bogasından iki zenne kapama çıkardı. Hâfâ tülü 9 zirâ' ve arzı 1 zirâ' ve 1 rubu'dur. 8 endâzeden arşun 3 rubu' kapama çıkar. 110 akçaya alınan bir bogasıya 20 akça penbe, 5 akça iplik, 60 akça üstâdiye, 12 akça sincef gider. 20 akça ekalli terzi atur. Bu minvâl üzere arşun 3 rubu' boy zenne kaftana 227 akçaya olur. Yine böyle bey'e râzılardır. 3 rubu' boy merdâne rüstemî (?) 330'a, bundan rubu' noksan üzere olsa 10 ar akça eksige olur. Ziyâde olsa 10 ar akça ziyâde olur».

33 «Gayet üstâd işi olıcak».

34 «Ehl-i hibresi her rubu' 5 akça tayin etmişler. Zikr olunan boydan rubu' ziyâde olursa 5 akça yukarı kona, nâkıs olursa 5 akça aşağı ola».

35 «İbrîşim ve çirîşi, diktiren yanından olmayıcak».

Malın cinsi	Birimli	1600'den önceki fiatı		1600'deki fiatı		fiattaki düşüş oranı (%)	
		G	M	G	M	G	M
astarlısı					40 »		
zenne zebûn					20 »		
Akrıme için terzi harcı firengi ve tel ve mintaka ibrıfımı	dirhem		8 akça		3 »		62
Çuka firengisi için ibrıfım	»		7 »		3 »		57
Rengâmez çuka ve kaftan için kenevir ipliği	»		3 »		1,5 »		50
Kettan ipliği ¹³⁶	»		2 »		1 »		50
İğneciler narhı							
Haffaf iğnesi	1 akça		4 tane		6 tane		33,3
[46] Sade iğnesi	1 »		2 »		4 »		50
Terzinin Dımışkî dikîş iğnesi	1 »		6 »		8 »		25
Demir dikîş iğnesi	1 »		10 »		20 »		50
Dımışkî yorgan iğnesi	1 »		1 »		2 »		50
âla evsat					4 »		
Sâye Dımışkî dikîş iğnesi, âlâ ³⁷	1 »		3 »		5 »		40
Ütücüler narhı							
Likendell çeyrek						12 akça	
girih kaftans zebûn						5 »	

[47] Zıkr olunan boy üzre					
er-karı, analı-kızlı üttü	150 akça	100 »		33	
Doğrusuna analı-kızlı	140 »	80 »		42,8	
Zıkr olunan boya mevc nakş üttü	300 »	150 »		50	
Mezbur boya mu'tad ufak üttü	200 »	120 »		52	
Bazârî üttülü vala (sekizi bir donlukdur)		64 »			
tanesi		8 »			
Merdâne sencef üttüsü	25 »	15 »		80	
Zenne sencef üttüsü	15 »	10 »		33	
Üttü kömürü		8 »			
			güval		

Oduncular narhı

Odun	çeki	50 »	24 »	52
Hamam tomruğu» (çekiye gireni)	»	50 »	24 »	52

Hamman Levazımata narhı

[48] Bursa'nın sergerdâni	1 deste				
futası	(= 4 tane)	240 »	160 »	33,7	
Tire'nin kenarı ibrîşimli futası	»	320 »	200 »	60	
Tire'nin abdest makraması, büyük ala		80 »	40 »	50	
Beyaz örtü makraması	4 tane	150 »	90 akça	40	
	1 »		22,5 »	23,5 »	
[49] Baş makraması	1 tane	14 akça	8 »	9 »	42

36 «Legende harcı 17 endâze olur. Her birine bir **كوكل** derler».

37 «Mâ'adâsı dahi sülüs-sülüsân üzere alınır».

38 «Bedeni girihde 7 ve yenleri 8 ola».

39 «Çektiden ziyâde olan tomruklar bu hesab üzere (s. 48) tahmîn olunup bâzar ola gelmiştir.

Malın cinsi	Birimli	1600'den önceki fiatı		1600'deki fiatı		fiattaki düşüş oranı (%)	
		G	M	G	M	G	M
Alaca döşeme harcı	1 deste (=4 tane)						
Kettan makraması	1 deste (10 tane)		220 akça	150 »	160 »		27
Tire'nin kara buğra futası	1 deste (4 tane)		240 »	140 »	150 »		37
Tire'nin zer rengisi	»		160 »	140 »	115 »		28
Tire'nin alaca ¹⁰ döşek çarşafı	50 akça		40 »	42 »	20		
[50] Tire sergirânisi	1 deste (4 tane)		70 »	120 »	125 »	+71	+78,5
Kettan Tire kuşağı	6 zıra				60 »		55
âlä			100 »		45 »		
beyaz							
Nalbandlar narhı							
Nal, gettirücden nalbur	1 giyim-i kâmil				11 »		
nalburdan nalband	»				12 »		
Bir atın nallanması			32 »		16 »		50
Anadolu nahı ⁴¹				10	14 »		
Mih	1000 aded		180 »		110 »		39
Himar nah			16 »		8 »		50
[51] Su sığırı nahı			70 »		40 »		42,8
Kara sığır nahı			50 »		30 »		40
Çilingirler narhı							
Sorkığıyla piring							
tenekeli kıld	çift		100 »		60 »		40

Zülfürlü ve yana:				
kablı sepet kılıdı	»	70 »	40 »	42,8
Hacı Ali zembereğiyle				
ma'an üç-perilli kılıd	»		24 »	
Dolab lokma ve üç-perilli				
zemberekli kılıd	»	28-30 »	16 »	40-46
Perdeli ve zemberekli ve				
üç-perilli kılıd	»	14-15 »	7 »	50-53
Orta zülfürlü ma'an üç-perilli				
ve zemberekli kılıd	»	50 »	30 »	40
[52] Dolab kılıdı, zemberekli				
ve üç-perilli âla	»	36 »	24 »	33
Anbar ve mahzen				
kılıdı, büyük			100 »	
Câmedan kılıdı		8-9 »	5 »	37
Çanta kılıdı		3-4 »	2 »	33-50

Kebeciler narhı

Yanbolu kebesinin değirmi				
ve dıvan kebesi mavı,				
kırmızı ve nefsi, âla	»	560 ¹² »	300 »	46
evsat	»	450 »	240 »	46,5
edna	»	320 »	220 »	31
Bir yüzürlü kebe			110 »	
Imroz kebesi		350 »	200 »	43
Iskenid (اسكندر) kebesi	1 kıt'a	240 »	160 »	33,7

40 «Hammamlarda dahi döşerler».

41 «Getürücü» hanesindeki sayı, nalburların getirüciye, «mukim» hanesin-deki sayı ise nalbandın nalbura ödeyeceği miktardır.

42 Defterde 160 olarak kaydılsa da evsat ve ednâsına kıyas edildikde 560 ol-ması gerekmektedir.

Malın cinsi	Birimli	1600'den önceki fiatı		1600'deki fiatı		fiattaki düşüş oranı (%)	
		G	M	G	M	G	M
[53] Lîmye (ليمية) ve Iskerdos (اسكر دوس)							
kebesi - âlâ.			210 akça	120 akça		42,8	
edna				90 »			
Kâfir kebesi				40 »			
وزيرة kebesi	zıra'		90 »	50 »		44	
Ellimye (ايلة) kebesinden	zıra'						
geyim kebesi ⁴³				60 »			
İmroz kebesinden geyim				65 »			
zibini ⁴⁴				88 »			
İskenid kebesinden (geyim) kebesi ⁴⁵							
[54] Karaferye'nin beyaz battal velensesi, âlâ				500 »			
kırmızı battal velensesi				580 »			
sâir rengâmlı velense,				500 »			
orta battal velensesi, âlâ				250 »			
vasat				240 »			
edna				200 »			
Selânik velensesi ⁴⁶							
Sakız dimisi	endâze		35 »	10 »		70	
Menemen dimisi	»		18 »	12 »		33	
Menemen'in yelken bezi	top		260 »	190 »		27	
Acova (احويا)'nin alaca yelken bezi	»		140 »	80 »		48,8	
	Abacılar narhu						
Usturumca abası	zıra'			22 »			

[55] Sade aba	zıra	38 »	18 »	52,6
aseli			21 »	
sincâbî			20 »	
Kalçın abası		23 »	13 »	43
Kurdu yavuz abası ¹⁷				
Keçeciler narhı				
Selâmk yan keçesi	zıra		100 »	
edna			80 »	
Sadrancı meydan keçesi	»		70 »	
Edirne'nin	»		60 »	
Rodos'un	»		50 »	
Hal ⁴⁸				
Sipâhînin kullandığı				
kızıl kilitim			200 »	
alacası			170 »	
[56]				
İplikciler narhı				
Karaman pamuğu ipliği,	vakiyye	120 »	70 »	41,6
âla	»			
Menteşe pamuğu ipliği,				
evsat			80 »	

43 «Bir kıta Elimiye (٤١١) kebesinden üç geyim kebesi kat' olundukda 15 akça harcı, 45 akça kebesi 60 akçaya verile».

44 «İmroz kebesi kit'asından dört geyim zıbnı kat' olundukda her kebeye 15 akça harc ile 50 akça kebesine takdîr olunup 65'er akçaya verile».

45 «İskenid (١٠٠٠) kebesinden bir kit'adan üç kebe kat' olundukda 73'er akça kebesine 15'er akça harcına tutulup (s. 54) 88'er akçaya verile».

46 «Bunlardan (Karaferye) 30-40'ar akça noksan üzere satılır».

47 «Usturumca gibidir».

48 «Hâliyâ bir hâlet mümkün olmayup eh-i hibre ta'yinine havâle olundu. 6 zırâ' olanı hâlâ 1800'e verdiler. 25 zırâ' 30 000'e vermişler».

Malın cinsi	Birimli	1600'den önceki fiatı		1600'deki fiatı		fiattaki düşüş oram (%)	
		G	M	G	M	G	M
Geyve pamuk ipliği, ala	»				80 akça		
Bakır-ova pamuğu ipliği,	»		60 akça		40 »		33
Kocaeli'nden gelen kettan ipliği	»		120 »		80 »		33
Yorgancılar narhi							
Yemeni mahbes (جس) yorgan,							
3 vakıyye pamuklu, bütün yüzü			700 »		316 ⁴⁰ »		55
[57] Mahbes yorgan, 2,5 vakıyye pamuklu, yarım yüzü			440 »		210 »		29
Yemeni mahbes yorgan ve beledi, 1,5 vakıyye pamuklu			300 »		140 »		53
[57] İstanbul beledişi döşek, ala			440 »		270 »		38,6
İstanbul beledişi evsat			350 »		180 »		48
İstanbul beledişi döşek yüzü, ednâ			190 »		110 »		42
Tire ve Üria beledişi döşek yüzü			80(?) »		100 »		+20
[58] Beşik yorganı, yemeni ve astarı			80 »		100 »		+20
Pamukcular narhi							
Bazârî iş pamuğu					30 »		33

Bezzazistan bazârîsî (vala ve tafta ola) ve tac pamuğu			30 »	
Bazârî alaca, sâde	donluđu		7 »	
Bezzazistan bazârîsî, kutnî ve muhayyer			5 »	
Pamuk	kantar	800 »	1000 »	+20
evsat	»		950 »	
edna	»		880 »	
Örf pamuğu	vakiyye		35 »	
» , yenilenmesi			2 »	
Hallaç kırığı			3 »	
Kâğıdıcular narhı				
Kâğıd	deste	16 »	8 »	50
	3 tane		1 »	
	1 tane		1 »	
Istanbul kâğıdı				
[59] Kalemtraşın mu'tad	tane		3 »	
üzre oları			1 »	
Kalemîn bîr boğumuso			1 »	
Mürekkkeb	3 dirhem		1 »	
Kâsım ve Bursa mürekkebi,				
gayet âlâ	2 dirhem		1 »	

49 «Yemenisi 120'ye, 16 zırâ' astar, 5,5 akçadan 88 akçaya, 3 vakıyye penbe 30' ar akçadan (s. 57) 90 akça, 3 akça iplik, 15 akça üstâdiyye, cem'an 316 akça eder». Mahbes (محبس) kelimesi, 1050 tarihli Es'ar defteri'nde mahfes (محفس) olarak geçmek- tedir (63a ve b).

50 «Ki ba'de'l-kat' iki dâne olur».

Main cinsi	Birimli		1600'den önceki flati		1600'deki flati		flattaki düşüş oranı (%)	
	G	M	G	M	G	M	G	M
Sarıkeleler narhi								
Ulemâ-1 kibârın örfü, âlâ							8 akça	
Dâniğmend örfü							4 »	
Orta sarık							5 »	
Sipah mücevvezesi, âlâ							8 »	
ednâ							4 »	
Selimi sarık							3-4 »	
Perişân ⁶¹							3 »	
Kavukcular narhi								
[60] Ulemâ mücevvezesi, âlâ			400 »		120 »			70
Dâniğmend »					90 »			
Kadife mücevvezesi ⁶² »					200 »			
Sipah taifesinin								
perişan kavuğu, pamuklu					80-90 »			
Pamuksuz kadife kavuk,								
büyük					550 »			
orta ⁶³					300 »			
küçük ⁶⁴								
ednâ								
daha küçük ⁶⁵ , âlâ					160 »			
ednâ					150 »			
Çuka nev'inden kavuk					150 »			
büyük					120 »			
evsat					80 »			
küçük					70 »			
					60 »			

[61] Mücevveze içine giyilen
atlas kavuk, âlâ

65 »

Arakıyeciler narhı

Altınım ve gümüşüm ku-
maşından saray arakıyyesi

110 »

Daha geniş ve büyükce

şehirli arakıyyesi

110 »

Bursa kumaşından

saray ve şehirli

arakıyyesi

100 »

Kuşakçı kumaşından

şehirli arakıyyesi,

büyük

125 »

azım

150 »

Bursa'nın altınım

ve gümüşüm

kumaşından arakıyye

160 »

Şehzâde arakıyyesi,

kuşakçı kumaşından

gayet derin (درك)

180 »

Altmış çile kırmızı

çukâdan bir zıra'ından

iri ve hurda harçle

çıkan arakıyyeler

23 »

51 «Penbe peydâ olmazdan mukaddem her sarık başına birer akça almak ka-
nın idi».

52 «Daha aşağısın 140 akçaya ola».

53 «Nısf endâze kadife giden».

54 «Bir endâzeden 2,5 kavuk olur».

55 «Bir endâzeden üç kavuk ola».

Başka giden	yalnız küreğe	4 »
»	çifte »	6 »
»	altı »	8 »
Ortaköy'e ⁶¹		
Rumeli dolmuşuna	adam başına	2 »
Başka giden	bir oturağa	12 »
»	iki »	18 »
»	üç » ⁶²	24 »
İstinye'ye başka tutan	iki oturağa	26 »
»	üç oturağa	36 »
[64] İstinye'den yukarı Boğaz'a ⁶³		
Emin iskelesinden Üsküdar'a		
bir oturağa	6 kişi	6 »
iki oturağa	10 kişi	10 »
dolmuş üç oturağa	18 »	18 »
üç gıfte ⁶⁴	yalnız giden	15 »
Emin iskelesi'nden Ahur Kapusuna ⁶⁴		
Istavros'a ve Çengelköy'e		
başka giden	yalnız küreğe	7 »
»	çifte »	10 »
»	altı »	14 »

56 «On âdemden ziyâde alınmay».

57 «BİRer akça ziyâde verile».

58 «Tahammülüne göre 10 ve 12 âdem ala; ziyâde tahmül etmeyeler.»

59 «BİRer akça ziyâde verile».

60 «Sekiz âdemden ziyâde almaya».

61 «BİRer akça ziyâde verile».

62 «Pazar kayıklarından gayri peremelere bu minvâl üzere ücret verile».

63 «BİR gün kâmil eğlene, 50 akça verile».

64 «Emin iskelesi'nden Üsküdar'a kaç akça tay'ın olundu ise Ahur Kapusu'na

4'er akça ziyâde verile. Kadıköy'e dahi bu minvâl üzere verile».

Malin cinsi	Birimi	1600'den önceki flatı		1600'deki flatı		fiattaki değişim oranı (%)	
		G	M	G	M	G	M
[65] Anadolu Hisarı dolmuşuna başka giden	adam başına				2 »		
	yalnız küreğe				13 »		
	çifte »				19 »		
	altı küreğe				25 »		
[66] Kanlıca'ya ⁹⁵ Akbaba iskelesi'ne yalnız giden	bir oturağa				20 »		
	iki »				30 »		
	üç »				40 »		
Yoros'a ve Boğaz'a varınca birgün eğ- lenmek şartıyla Kasımpaşa iskelesi'ne başka giden	dolmuş				50 »		
	yalnız küreğe				2 pul		
	çifte küreğe				1 akça		
	altı »				2 »		
	çifte küreğe				3 »		
	yalnız küreğe				7 »		
	çifte »				9 »		
	altı »				3 »		
	yalnız küreğe				5 »		
	çifte »				7 »		
[66] Sütüçce'ye ⁹⁶ Kâğıdhâne'ye bir gün kalırsa	yalnız küreğe				6 akça		
	çifte »				40 »		
	altı »				10 »		
	yalnız küreğe				1/2 »		
Zikrolunan iskeleden Balat Kapısı'na	çifte »						
	dolmuş ile						

yalnız gidene	bir oturağa	3 »
	iki »	4 »
	üç »	6 »
Eyüb İskeleyi'ne ⁶⁷		
dolmuş ile	adam başına	1/2 »
	bir oturağa	3 »
	iki oturağa	5 »
	üç oturağa	6 »
Unkapandan Bogaz'a giden		
bir kimse ⁶⁸		
[67] Cibali ve Ayakapusu'ndan		
yukarı Bogaz'a doğru gidene ⁶⁹		
Kasımpaşa, Azab ve Kü-		
rekci (كوركجي) kapılarına		
başka giden	bir oturağa	1 »
	iki »	2 »
	üç »	3 »
Ok meydanı'na gidene	yalnız küreğe	3 »
	çifte »	5 »
	altı »	7 »
Eyüb'e giden ⁷⁰		
Fener kapusu'ndan		
Azab Kapusu'na ve		
Kasımpaşa'ya dolmuş,	adam başına	2 pul
başka giden	bir oturağa	1 akça

65 «Kanlıca'ya birer akça ziyâde verile».

66 «Birer akça ziyâde verile».

67 «Onaltı âdem ala, ziyâde almaya».

68 «Mevâzi-i mezkûreye birer akça ziyâde vere».

69 «İkişer akça ziyâde vere».

70 «Ok Meydanı'na kıyas oluna».

Malin cinsi	Birimi	1600'den önceki fiatı	1600'deki fiatı	fiattaki düşüş oranı (%)
	iki oturağa		1 akça	
	üç oturağa		3 »	
[68] Balat iskelesi'nden yukarı Boğaz'a doğru giden ⁷¹ Yeniş iskelesi'ne giden eğer dolmuş olursa başka giden	(adam başına) bir oturağa iki » üç »		1/2 » 2 » 4 » 6 »	
Hasköy'e dolmuş başka [giden]	yalnız küreğe iki oturağa üç »		2 pul 1/2 akça 1 » 2 »	
Okmeydanı'na Meyyit iskelesi'ne giden	bir oturağa üç »		2 » 6 »	
Üstüdü Kürek	vakıyye tane	10 akça 50 »	4 » 25 »	60 50
[69] Zift	vakıyye	10 »	4 »	60
Hammallar narhı				
Yeniş iskelesi'nden Yedikule'ye	{ dört sırk } hammalına	120 akça	60 akça	50
—'den Topkapı, Edirne- kapı, Yenikapı ve Yenibağçe'ye	» »	100 »	50 »	50
—'den Balat'a	» »	80 »	40 »	50

—'den Aksaray'a	»	60 »	30 »	50
—'den Karamanlar'a	»	50 »	25 »	50
—'den Ayasofya havâli- sine, Ahurkapı'ya	»	50 »	25 »	50
[70] —'den Kumkapusu'na	»	90 »	45 »	50
—'den Bayezid Han	»			
—'den Câmî-i şerifi ve havalisine	«	90 »	25 »	72
—'den Samatya kapusuna	»	120 »	60 »	50
—'den Sultan Selim çar- şısına ve havâlisinerz	»	60 »	30 »	50
Emlin, Balık ve Çlühud Kapısı	{ bir at			
iskelelerinden Hoca Paşa'ya	{ hammal			
— Kasım Paşa geçmesine	»		1,5 »	
— Ayasofya ve hava- lisine	»		2 »	
[71] — Ahur Kapusu ve Ka- dırğa Limanı semtine	»		3 »	
— Tahtıka'la semtine	»		4 »	
— Piri Paşa Hamı ve İbrahim Paşa Camı'ı semtine	»		1,5 »	
— Eski Saray ve Mercan çarşısı ve Bezzazistan semtlerine	»		2 »	
— Sultan Bayezid ve Tavuk Pazarı ve Ali Paşa semtine	»		3 »	
— Kadirğa Limanı ve Gedik Paşa semtine	»		4 »	
	»		5 »	

71 «Üçer akca ziyâde vere».

72 «Sâir menâzil, bu menâzile kıyâs oluna».

Malin cinsi	Birimi	1600'den önceki fiatı	1600'deki fiatı	fiattaki düşüş oranı (%)
— Azablar Hamamı semtine ağır yük (hıml-ı saklı) olup berh olursa	»		4 akça	
— hafif yük (hıml-ı hafif)	»		3 »	
[72] — Souk-kuyu ve Zeyrek'e'rs Zandan Kapısı'ndan Tahtelkal'aya	»		1 »	
— Sultan Süleyman Cami'-i şerifi semtine	»		2 »	
— Sultan Mehmed Han Cami'i semtine	»		4 »	
— Koska Fırını semtine	»		4 »	
— Aksaray'a	»		5 »	
— Davud Paşa'ya	»		6 »	
Odun Kapısı İskelesi'nden Küçükpazar'a			1 »	
— Çinili Hamam ve Şeyh Vefa semtine			2 »	
— Kırk çeşme semtine			2,5 »	
[73] — Şehzâde Sultan Mehmed ve Sarachâne semtine			3 »	
Unkapamı'ndan Azablar Hamamı'na			1 »	
— Soukkuyu ve Zeyrek'e			1,5 »	
— Çukur Hamamı semtine			2 »	
— Büyük ve Küçük Karanlar semtlerine			3 »	
— Husrev Paşa Türbesi semtine			4 »	

_____ Sarı-gürz Hamamı ve	
_____ Bâli Paşa Cami'i-i	
_____ serifi ve Ali Paşa	
_____ Hamamı semtlerine	4 »
_____ Halıcılar Köşkü sem-	3 »
_____ tine	
_____ Mevlânâ Gürânî'ye	5 »
_____ Yenibağçe semtine	3 »
_____ Aşık Paşa etrafına	2 »
_____ Şeyh Vefa semtine	2 »
_____ Cıbbâlı ve Ayakapısı ve Yeni-	
_____ kapı'dan Mustafa Paşa'ya	
_____ Müftî Hamamı'na	1 »
_____ Kadı Çeşmesi ve Yar-	1,5 »
_____ hisar Mescidi semtine	
_____ Sultan Selim Han	2 »
_____ Cami'i semtine	
_____ Zincirli Kuyu semtine	3 »
_____ Kara-gümruk'e	4 »
_____ Edirne-kapusu semtine	4,5 »
_____ Fener-kapısı semtinden Şirvanlı	
_____ Hamamı semtine	5 »
_____ Balat pazarı semtine	1 »
_____ Fethiye ve Tercüman	1,5 »
_____ ve Mehmed Ağa	
_____ Cami'i semtine	2,5 »
_____ Sultan Selim Hamamı	
_____ semtine	2,5 »

Malin cinsi	Birimi	1600'den önceki flatı	1600'deki flatı	fiattaki düşüş oram (%)
— Zincirli Kuyu semtine ⁷⁴			4 akça	
Bala[t] kapusu'ndan Balat hamamı ve çarşusu semtine			1 »	
— Çimili çeşme semtine			1,5 »	
— Fethiye ve Tercüman Cami'i şerifi ve Sultan Hamamı semtine			2 »	
— Edirne kapusu semtine			4 »	
— Mehemmed Ağa Câmi'-i şerifine ve Kahriye Câmi'ine			3 »	
Bâb-ı Ebi Eyyub-ı Ensâri'-den Mustafa Paşa semtine			1 »	
— İvaz Efendi Câmi'-i şerifi semtine			1,5 »	
[76] — Tekfur Sarayı ve Eğri kapu semtine			2,5 »	
— Edirne kapusu'na			3 »	
Davud Paşa iskelesi			2 »	
kapusu'ndan Câmi'i semtine			2,5 »	
— Haseki Câmi'-i şerifi semtine			3 »	
— Aksaray'a				
Samatya ve Narlı kapularından				
Davud Paşa ve Mustafa Paşa semtlerine			3 »	
— Silivri kapusu'na			4 »	
[77] Yenikapu ve Kumkapu-su'ndan Langa'ya			1 »	

— Kazasker hamamı	2 »
— ve Eski odalara	
Çatladı kapusu'dan	1 »
At meydanı'na	
— Peykhane ve	2 »
Dikkilitaş'a	
Arpa iskelesi'nden	2 »
Küçük pazar'a	3 »
— Souk kuyu ve Zeyrek'e	
— Sultan Mehmed-i	4 »
'Atik semtine	5 »
— Edirne kapusu'na	
Şehzâde Câmî'inden	6 »
Ayasofya'ya, Kumkapusu,	
Kadırğa Limanı, Aksaray,	
Langa, ve Gübran'ye	
— Dâvud Paşa iskelesi,	
Silivri kapusu, Yedikule	6 »
ve Mustafa Paşa'ya	
— Eyyüb kapusu'na	5 »
Hoca Paşa'dan Azablar Hamamı,	
Arabacılar meydanı, Zeyrek	
başı, Souk kuyu, Şeyh Vefa semtine	
— Ayasofya, Tavuk pazarı,	4 »
Farmakkapı, Mercan çar-	
susu ve Süleymaniye'ye	
— Kumkapu'su, Nişancı Cami'i,	6 »
Kadırğa Limanı, Çatladı	
kapusu, Langa, Aksaray,	
Horhor geçmesi'ne	8 »

74 Alt-alta iki Zincirli Kuyu semti yazılmış olup birincisinde «4», ikincisinde «3,5» akça olarak gösterilmiştir.

Malın cinsi	Blrijmi	1600'den önceki fiyatı	1600'deki fiyatı	fiattaki düşüş oranı (%)
[79] — Şehzâde Câmî-i şerifi ve Sarachâne-başına			12	5
— Karamân-ı kebîr, Karamân-ı sagır ve Sarı Gürz e Sultan çarşusu'na			6	»
— Balat çarşusu, Tercüman, Fethiye, Mehemed Ağa Câmî-i, şerifi, Çukurbostan, Kara-gümürüğü, Mesih Paşa Câmî-i şerifi'ne			7	»
— Edirne kapusu, Top kapusu, Şehremîni çarşısı, Odabaşı Câmî-i, Lütfî Paşa çarşısı, Mevlâna Gürânî, Haseki Câmî-i ve Dâvud Paşa Câmî-i ve Dâvud Paşa iskelesine			8	»
— Yenikapı, Sillivri kapusu, Mirâhur çarşısı, Yedikule,			10	»
[80] — Samatya kapusu, Narlı kapu'ya Arka hammalları ⁷⁵			12	»
Arabacılar narhı				
At pazarından Yedikule'ye varıp akşama dek durursa			70	»

eğer dürmayıp dönerse	40 »
Edirne kapusu'na varmağa	40 »
Ayasofya'ya	30 »
varıp gelmeğe	50 »
Ebl Eyüb-1 Ensârî'ye varıp	70 »
bir gün durmağa	40 »
dönerse	
[81] Sâir menzilleri	
Edirne'ye (6 günde varılır)	> 1000 akça

Koğaçlar narhı

Bir meşk ile iki kova		
bir örtü	2340 akça	40
Hamam kovası ⁷⁷	170 »	47
Orta kovası ⁷⁸	90 »	33
Ekmekçi kovası ⁷⁹	150 »	33
Kuyu kovası ⁸⁰		45 »

Kutucular narhı

Teneke tahtasından		
kutu	buğuk keyl	30 »

- 75 «Zikr olunan mevzi'e nisf verile».
- 76 «Bu minvâl üzere kıyâs oluna».
- 77 «İkisi bir gönden olur».
- 78 «Bir gönden dördü çıkar».
- 79 «Bir gönden üç olur».
- 80 «Mu'tâd üzere bir gönden koğa çıkar».

Malin cinsi	Birimi	1600'den önceki fiatı	1600'deki fiatı	fiattaki düşüş oranı (%)
[82] Ceviz tahtasmdan kutu	buçuk keyl		55 akça	
Beş vakıyyelik bir şimik			12 »	
Gemici gömcesi kapaklı şimik		15 akça	9 »	40
Etmekciler (كاشك) şimigi		35 »	20 »	43
Kaşıkular narhu				
Şimşir beyaz Trabzon kaşığı	deste tane	2 »	10 »	50
Beyaz şimşir ablağı kaşık	deste tane	17 »	117 »	35
Beyaz zeytun ablağı kaşık	deste tane	50 »	34 »	32
			3 »	
[83] Şimşir beyaz taraklı kaşığı	deste tane	15 »	10 »	33
Karadeniz kaşığı	deste	3 »	2 »	33
Sarayın beyaz sade hoşab kaşığı		10 »	6 »	40
Kârhâne işi nakışlı kaşık, sade rengi sanderuslu kaşık	deste tane	35 »	20 »	43
Acem tarzı şimşir ablağı tarak, ala	»	15 »	8 »	46,6
— beyaz şimşir	»		3 »	

Abiak baş tarağının
zenesi
ednası

tane

2 »
1 »

Kepkepciler narhı

[84] Kalaylı kepkeps ² âlâ	tane 1000	50 »	30 »	40
Sipah çizmesi kepkebi, gayet âlâ	»	30 »	20 »	33
Saray pabucu kepkebi, kalaylı	»	18 »	12 »	33
Yeniçeri pabucu kepkebi, kalaylı	»	16 »	10 »	37
Paşmak kepkebi, kalaylı	»	12 »	8 »	33
Kırmızı çizme kepkebi, kalaylı	»	10 »	6 »	40

Hamamcılar Levâzımâtı narhı

Mükemmel hamam esbabı, âlâ	<table border="0"> <tr> <td>{</td> <td>1 gömlek</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>2 makrama</td> <td></td> </tr> <tr> <td>}</td> <td>1 döşeme</td> <td></td> </tr> </table>	{	1 gömlek			2 makrama		}	1 döşeme		4 000 akça	1 500 akça	62,5
{	1 gömlek												
	2 makrama												
}	1 döşeme												
[85] evsat		2 000 »	800 »	60									
edna		1 000 »	400 »	60									

81 «Bir tarihte bunlar yazılmamıştır».

82 «Sandıkçılar istimal ederler».

Câmi' hasırı, 50 karış	110 »	60 »	45
[87] 16-17 karış hasır	35 »	22 »	38,5
Döşek hasırı	14 »	8 »	43

Kürkçüler narhı

Sammur kürk, âlâ	50 000 akça	100 000 akça	+100
evşat		30 000 »	
ednası		10 000 »	
Sammur bacağı		6-7 000 »	
kürk, âlâ		3 500 »	
edna		3 500 »	
Sammur kafası		60 000 »	
kürk		30 000 »	
Vaşak nâfesi, tüyü uzun, benekli,		20 000 »	
gayet âlâss		10 000 »	
[88] müsta'mel		6 000 »	
Vaşak paçası, âlâ		4 000 »	
ednâ		8-9 000 »	
— Rumell'nin gayet âlâsı			
ednası			
Vaşak sırtı, Derbendi denen			
İran'dan gelme			

83: «E'yâni-i nuhas, muhtelifce olup narh takdiri müte'azzir olmağla bundan akdem zü'yûf akça ile her esbab niceye kalaylanı geldiyse sahihü'l-'ayâr ecyyid Osmâni ile nisf üzere kalaylanmak tenbih olundu».

84 «Şimdi ekser müsta'mel olan bu kısımlardır».

85 «Gayet nâdirdir».

Malin cinsi	Birimi	1600'den önceki flatı	1600'deki flatı	fiattaki düşüş oranı (%)
Rumeli'den gelme ednâ			3 000 akça	
Zerdeva kürkü, âlâ ednâ			2 700 »	
Sansar kürkü, Rumeli'nin âlâsı ednâ			8 000 »	
Zerdeva kafası ednâ			4 000 »	
[89] Kebûd-ı Acem kürkü, âlâ edna			3 000 »	
Istanbul işi, âlâ edna			2 000 »	
Göçen kürkü edna			2 500 »	
Siyah tavşan kürkü, edna			1 200 »	
Sincab kürkü, İstanbul işi edna			1 500 »	
Kakum kürkü, âlâ edna			1 200 »	
Çil-kafa kürkü, Moskova'dan gelen Rumeli'nin âlâsı			800 »	
Kumral siyah edna			700 »	
[90] Tilkî nâfesi			1 500 »	
paçası			3 500 »	
Kayseriye ve Dubravnik edna			1 500 »	
			3 000 »	
			1 200 »	
			300 »	
			200 »	
			600 »	
			200 »	
			400 »	
			350 »	

Kurd nâfesi, Azak'dan gelen, âlâ	3 000 »
edna	1 000 »
Siyah Azak kürkü	800 »
edna	600 »
Rumell'nin kurd kürkü	1 200 »
âlâ	600 »
edna	

Çiniciler narhı

Büyük İznik badyası (kapağı ve tepsisi ile)	65 »		
Hoşab kâsesi, müzehheb (kapağı ve tepsisi ile)	40 »		
————, (tepsisiz)	28 »		
[91] Büyük yoğurt kâsesi ————, mavi	18 »	28 akça	28,5
yeşil	20 »	35 »	42,8
Büyük cam taşı şeklinde olan	20 »	70 »	62,8
Orta, kapaklı, yeşil ve mavi altınlı	37 »	80 »	53,7
Büyük safa, müzehheb	32 »	80 »	60
————, mavi ve yeşil	22 »	45 »	51
Orta safa	20 »	40 »	50
Yek-merdî kâse, altınlı	36 »	80 »	55
Kahve fincanları			
altınlı	5 »	14 »	64
sâde	2 »		
Çini kavanoz	20 »	50 »	60
6 vakıyye			
[92] Salata ve helva tabakları, İznik	10 »	14 »	28,5
————, Kütahya	7-8 »	16 »	50

Malin cinsi	Birimi	1600'den önceki fiatı	1600'deki fiatı	fiattaki düşüş oranı (%)
Çini leğen ve ibrikse			100 akça	
Çini kavanoz	4 vakıyye	16-20	10 »	37,5-50
Marteban	12 »	180 »	60 »	60
Büyük çini sahan	8 »		40 »	
Küçük çini sahan ⁸⁷			30 »	
Iznik divanı			20 »	
			2-3 »	
[93] «Çininin enva'ı bî-haddîr. Tahrire imkân yokdur. Müsta'mel olanlar yazılıp ma'ada kethüdâları marifeti ile alına. Ziyâde bey' eder ise haklarından geline.»				
Futacilar narhı				
Bursa'nın ibrişim futasının zennesi,			340 akça	34,6
kırmızı, gayet âla		520 akça	230 »	23
siyah, vasat		300 »	200 »	28,5
edna	70 dirhem	280 »	150 »	25
Kütahya futanın siyahı		200 »	340 »	50
Kırmızı zenne futa	80 »	680 »	300 »	25
vasatı	70 »	400 »	270 »	22,8
edna		350 »	60 »	40
Kütahya kırmızı zenne futa, sade		100 »		
[94] ——— kırmızı futa				
basması altın ve gümüşlü		150-160 »	130 » ⁸⁸	16-18,7

Değirmen-taşı narhı
(seng-i âs-yâb)

Erinlerin sat değirmeni taşını
 dışınağına
 taraklamağa
 cedid taşı bağlamağa

14 akça
 40 »
 400 »

600 akça

33

Helvaclar narhi

Helva-yı aseli, yedi renkli
 Bâdemi helvası

11 »

Bal
 Ağda helvası, susamlı, tahinli,
 çeviz helvaları

12 »
 8 »

Teknecler narhi

Pasdırma ve hamir
 tekneleri, âlâ

120 akça

0

[95] Celeb cinsî tekne

120 »

âlâ

40 »

çevsat

33

edna

33

edna

33

86 «Bir üstâda mahsusdur, nâdir gelür, 100 akçaya verirse işleye».

87 «Tepsisi dahi böyle olur. Alan ve satan bir sofrâ içğeni alurlar. Ana göre

edcler».

88 «Bu, cümle götürücü narhdır».

89 «...dahi bu ney'dir».

90 «Aseli helvâ bala-tâbi'dir».

Malin cinsi	Birimi	1600'den önceki fiatı	1600'deki fiatı	fiattaki düşüş oranı (%)
Büyük ağaç çanak				
alâ		60 akça	40 akça	33
evsat		40 »	30 »	33
edna		30 »	20 »	33
Ağaç simi ⁶¹				
Ağaç kürek, mu'tad üzere	tane		3 »	
— habbaz ve kireği		15 »	10 »	33
tâfesinde kullanıldığı		12 »	8 »	33
lokmacıların kullandığı				
Keçeciler narhı				
Karaman yünü ⁶²	120 deriden	700 »	400 »	42,8
[96] Kıvrucuk ve azman koyunu yünü ⁶³	»	800 »	540 »	32,5
Hamam ve at keçesi		60 »	25 »	58
Semer keçesi, alâ beyaz		70 »	30 »	56
—, hurci (boz keçe)		20 »	12 »	40
Yaprak yüzlük keçe ⁶⁴		100 »	60 »	40
[97] Semer altına kodukları yaprak keçesi			25 »	
Yün, alâ	kantar	600 »	350 »	41,6
edna	vakiyye	12 »	5 »	58
Semerciler narhı				
Seyishâne semeri, alâ		220 »	80 »	63,6
Sivri katır semeri		320 »	150 »	53

Sâka semeri,	210 »	110 »	47,6
Hammal beygiri semeri	250 »	120 »	52
Gümüş gul, ala	235 »	110 »	53
İstanbul çulu, vasat	180 »	100 »	44
[98] edna	160 »	85 »	46,8
Köstek mi, pây-bend	14 »	8 »	44
At torbası	24 »	12 »	50
Büyük katır torbası	32 »	20 »	37
Çar-pâre mükemmel deve gararı	440 »	200 »	54
Yeniğerler gararı, mükemmel,			
deve için	300 »	160 »	46
Seyshâne gararı, mükemmel	200 »	130 »	35
Gazel		20 »	
Küfe		4 »	
[99] Kaşığı, büyük	60 »	30 »	50
orta		6 »	
Semer ipl, ala	35 »	20 »	42,8
Sicim, iri	16 »	8 »	50

Bakırcılar narhı

Ham bakır	70 »	40 »	42,8
İşlenmiş bakır	130 »	70 »	46
İşleyen tâcires		75 »	

- 91 «Üç nevidir, ağaç çanağa kıyas olunca».
- 92 «Kasabdan koyun derisini debağlar 10 akçaya alup keçecilere, Karaman yünün ki 120 deriden hâsil ola 700 akçeye ve kıvrıcık [96] ve azman koyunundan hasıl olan 120 derinin yünün 800'e verirler idi. Bu takdirde her deri 6 akça 6 pula olur ve her derinin yünü 5 akça 6 pula olur».
- 93 «Kasablar kıvrıcık ve azman koyunu derisin 7 akçaya vericcek...»
- 94 «Kıvrıcık koyun yününden sabunlu (صابونلي) ola».

Mallın cinsi	Birimli	1600'den önceki fiyatı	1600'deki fiyatı	fiattaki düşüş oranı (%)
Cömlükçiler narahı				
Eyyüb-1 Ensârî			S ⁰⁶	
ibrîği, bir abdestlik	100 aded		70	100 akça
[100] Eyyüb destisi ¹⁷				
Hora () destisi, ağız dar ağzı bol			3 »	
Dimetoka bardağı, küçük kahve ibriği ile			2 »	
Harc abdest ibriği ¹⁸			3 »	
Pergelli Dimetoka bardağı ile bir saykallı sâti ibriği			2 »	
Gelibolu'nun suhte sırlı çanağı			1,5 »	
[101] Yoğurt çanağı			3 »	
Bağya çanağı, sırlı			3,5 »	
Ayaklı sırlı çanaklar				
Sâgrıcılar narahı				
Sâgrının âlâsı			90 »	
Vasat edna			70 »	
			45 »	
Yaycılar narahı				
Padişahlara lâyük yay			1000 »	
Hanlara lâyük yay			800 »	

Mısır yayı, tozlu	600 »
ve tirkeş yayı ola	
Çağa yayı tatarı, ala	120 »
edna	80 »
İstanbul yayı»»	300 »
Tirkeş-i selâtime lâynk ok, balık dişi	100 »
gezil ve göcün yelekli, frengi demrenli,	100 »
münakkaş ola	40 »
Tirkeş oku, sühr yelekli	20 »
» tavsancıl yelekli	
ve demür temrenli	10 »
Pegrev oku	10 »

[103] Tatar oku, kartal yelekli,	6 »
gerkeş demrenli	
Tirkeş oku, kuğu yelekli	2 »
ve kartal yelekli, sivri demrenli	3 »
Gelibolu hâkisi, ala	1 »
Celeb oku	

Şişeciler narhı

Bir müdrelik şişe	20 »
3 vakıyyelik şişe	10 »

- 95 «Sâir vezne girmeyenler, ehli-i hibre ma rifetiyle her metâ'im sâbika olan bahâlarının sülüsünü çıkarp sülûsan hesabı üzere bey' oluna».
- 96 «İ» işleyenler, «S» alıp-satanlar.
- 97 «İbriçe kıyas oluna».
- 98 «Bardağa kıyas oluna».
- 99 «ki tirkeş yayı ola, gayet bi-nazır altunlusu 300 akçaya ola. Sâirleri dahi buna kıyas oluna. Envâ'im ehli-i hibresi ta'yin ede».

Malin cinsi	Birimi	1600'den önceki fiatı	1600'deki fiatı	fiattaki düşüş oranı (%)
2 » »	tane		5 akça	
1 » »	»		3 »	
[104] Yarım »	»		2 »	
		(1)	(M)	
Kubbe camı		5 »	6 »	
Kubbe camının yarısı		2,5 »	3 »	
Saray kulblu kandil		35 »	40 »	
Turşucular narhı				
Hıyar turşusu ¹⁰⁰	4 tane		1 akça	
Anadolu hıyarı turşusu	5 »		1 »	
Patlıcan turşusu	8 »		1 »	
Taze kabak turşusu	10 »		1 »	
[105]				
Sandukcular narhı				
Musanna' telâtin sarac sandığı			4000 »	25
Sandık		4000 akça	3000 »	16,6
		3000 »	2500 »	20
		2500 »	2000 »	25
		2000 »	1500 »	33
		1500 »	1000 »	
Boyaclar narhı¹⁰¹				
Kara boya, Anadolu'dan gelen			30 »	

Sarı boya

Sepetçiler narhı

Ekmeç sepeti, battal, beyaz	tane	45 »
— vasat, beyaz	»	40 »
[106] — küçük, beyaz	»	18 » 20 »
—, alaca	»	9 » 10 »
Yemiş sepeti, vasat, alaca	»	11 » 12 »
—, beyaz	»	8 » 9 »
Çiçek sepeti, küçük, beyaz	»	5 » 6 »
Kulplu, alaca uzun sepet	»	4 » 5 »
Küçük alaca kulplu	»	16 » 18 »
kapaklı uzun sepet	»	[107] 11 » 12 »
Küçük değirmi dipli kulplu kapaklı	»	12 » 13 »
alaca sepet	»	20 »
Beyaz iri çubuk	»	10 »
eşkinoz () sepeti	100 aded	80 » 46-50
Hurda beyaz çubuk sepeti	»	60 » 50
Ekmeçlerin fodla sepeti	150-160 akça	90 » 35,7
At sepeti ¹⁰²	120 »	
Deve sepeti ¹⁰³	140 »	
[108] Katır ve at götürdüğü sepet	çift	80 » 38
Büyük balıkçılar küfesi	18 »	9 » 50
Irgad küfesi	8-9 »	5 » 37-44
Acemi oğlan küfesi	6 »	4 » 33

100 «iyi olucak».

101 Defterde schven «sepetçiler» yazılmıştır.

102 «Bostanlarda kuşki taşlılar».

103 «Matbah ve kiler(d)c istimal olunur».

Malin cinsi	Birimi	1600'den önceki fiati	1600'deki fiati	fiattaki düşüş oranı (%)
Nahineler narahı				
Merdâne cevz nahim			40 akça	32
kayış ile beraber ¹⁰⁴			50 »	50
Merdâne yivli cevz nahim			36 »	40
—, kemikli			40 »	30
Merdâne dişbudak nahim ma' kayış			22 »	22
evsat			18 »	20
edna			15 »	20
[109] Zenâne cevz nahim ma' kayış, âlâ			32 »	25
evsat			25 »	15
edna			15 »	12
Zenâne dişbudak nahim ma' kayış			12 »	10
evsat			10 »	10
edna			10 »	7
Ceviz nahim, küçüklük, kayışı ile			7 »	10
Dişbudak nahim, küçük kayışı ile			10 »	10
Boyacılar narahı				
Karaman bogasının				
çivide boyanması	tane		20 »	10
Uçuk mal bogası			10 »	10
Koyu mal Karaman astarı ¹⁰⁵			10 »	4
[110] Nohudî astar ¹⁰⁶			4 »	1
Pareçilerin kırmızı boya ile boyanması	dirhem		1 »	20
Sarı abanın boyanması	top		20 »	20
Aseli abanın »	»		20 »	

Cedit yeşil dülbendior	20 »
Bir bütün dülbendin	
kırızıya boyanması	100 »
Bir değirmi dülbendin	
kırızıya boyanması	8 »
[111] Bir çenberi mora boyama	8 »
Alın çenberinin boyanması	1 »
Bir kaftanın mor bakkam ile boyanması	80 »

Şamdanclar narhi

Büyük balmumu şamdan	120 »
(200 dirhem mum konur)	55 »
100 dirheme kadar mumluk	32 »
	25 »
	12 »

104 «Vasat ve ednâsi beşer akçaya eksiğe ola».

105 «İki dönük bir yerde boyanmak mu'tâddır».

106 «İkisi bir yerde boyanır».

107 «Evvel çivid ile boyayıp sonra isperék sarısına veyahud alacchre çeküp yeşil olur».

Çün bu defter-i ferah-güster-i ferruh-ahter bu gûne zib-i tertîb ile tehzîb ve bu resme zînet-i terkîb-i garîb birle tezyîn ü tezhîb kılınup levâzım-ı mühimmâtdan kesîrû'l-isti'mâl olup [112] bu âna dek bir tâ-rîhde muharrer olmayan mevâddın cemî'an narh u es'ârı minvâl-i mezkûr üzere ehl-i hibre ve ashâb-ı ihtibâr ma'rifetleriyle ta'yîn ü tebyîn ü iş'âr olunup lâkin her nev'in müfredât ve her cinsin efrâdı fûrâden fûrâ-dâ beyân olunmak gâyet 'asîr, belki dâire-i imtinâ'da cây-gîr olmağla ol makûleleri yine her hırfetin kethudâlarına ve yiğid-başlarına sipâ-rîş edüp hadd-i insâfdan tecâvüz ü i'tisâf etmemeleri için muhkem ten-bih ü te'kid olunup karâr u mıkdârdan ziyâde bey' edenlerin kemâl mertebe haklarından gelinmek mukarrer kılınup ve bi'l-cümle bu cerîde-i feridenin metâvisinde mastûre olan umûr-ı cumhûrda sa'y-ı mevîr ve bezl-i meysûr etmekle bi-'inâyeti'llâhi'l-Gafûr icrâ vü itmâm olunup kâr-ı âleme nizâm-ı tâmm verilmişdir. El-hamdü li'llâhi 'alâ bedâyi'i ni'amihi ve bedâyi'i keremihi, memâlik-i islâmiyye, müli'et bi'l-bere-kâti's-semiyye, [113] Lâ-siyyemâ mahmiyye-i Kostantiniyye'de evvel-kiden sad mertebe ziyâde envâr-ı ma'dilet ve âsâr-ı bereket ü yümnet rûz be-rûz zuhûr u bürûz üzere olup vazî' u şerîf ve kavîyy ü za'îf ve sagîr ü kebîr ve bernâ vü pîr şehinşâh-ı Cemşîd-ihtîşâm ve şehriyâr-ı Behrâm-intikâm ya'ni sa'âdetlü pâdişâh-ı İslâm sellemchu's-selâm hazret-lerinin du'ây-ı bakây-ı devlet-üstüvârların tûtî-vâr cân u dilden dillerin-de sad-bâr tekrâr etmekle sükker-bâr olup bereket-i 'adl ü dâd ve hare- ket-i rüşd ü sedâdları müşâhedesi ile cenâb-ı Rabbü'l-erbâba şükr-i bi- hisâb kılmuşlardır. Hakkâ ki 'âlemin bu nizâmına bâdî ve ahvâl-i benî Âdem'in bu vechile intizâmına sebeb-i 'âdî, ol sultânü's-selâtin kahra- mânü'l-mâ' ve't-tîn, mâlik-i rikâb-ı ümüm, sâlik-i mesâlik-i birr ü hi- mem, sâhib-kırân-ı devrân, fermân-fermây-ı hâverân, râfi'-i râyât-ı [114] «İnnâ ce'alnâke halifeten fi'l-arḍ»¹⁰³ ve mazhar-ı âyât-ı «ve faddale ba'dahum 'alâ ba'din»¹⁰⁹

108 «Ey Dâvûd; Biz seni yeryüzünde halife kıldık...»: Kur'an-ı Kerim, XXXVIII, 26.

109 Burada, muhtelif âyetlerde (bk. Kur'an II, 253; IV, 34; XVII, 21 vb.) geçen «Allah'ın insanların bazılarını, diğerlerinden üstün yarattığı» fikri belirtilmek istenmiştir.

Beyt

Dıraşân gevherî ez-burc-i şâhî
 Nümûdârî zi-eltâf-ı ilâhî
 Cevân-bahtî ki devrân-ı köhen sâl
 Bedo dâde müebbed 'izz ü iclâl.

semiyî-i sâmi-i ân cedd-i emced-i şehinşâh-i cihân Sultan Mehemed, ya'ni sa'âdetlü pâdişâhımız pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin dâimâ niyyet-i 'adâletde bi-illet ve her şân ve her emirde sâfi taviyyet olmalarıdır. Zirâ mâdâm ki bir melik-i güzîn-i 'adl-âyîn gülistân mil-kine nesîm-i 'adâleti vezân ede, elbette ol diyârda bereket gülleri handân ve sa'âdet sünbülleri reyân u ru'yân olmak mukarrerdir. Nitekim tevârih-i selâtin-i pîşinde (dile) getürmüşlerdir ki, birgün Nûşirevân-ı 'Âdil seyr-i sayd u şikâra mâ'il olup havâss-ı ihlâs-ı ihtisâsı ile bir sahrây-ı behcet-âsârda şikâr eder iken karşudan bir âhû âşikâr olup ittifâk Nûşirevân ol âhûyu [115] bi'z-zât sayd ve kendü eliyle kayd etmek murâd edinüp ardınca koğarak 'askerinden hayli irak düşer. Meğer havâ gayet ıssı idi, Nûşirevân muhkem teşne olup su aramak niyyetiyle mukayyed olur iken bir karyeye varup su için keyfe me'ttefeka bir kapuyu dakk eder. Nâgâh kapu ardına bir kız gelüp görür ki dakk-ı bâb eden bir merd-i 'izzet-âyâbdır, kim olduğun bilmez iken varup içerde bir şeker kamışını soyup fi'l-hâl bir tas içine sıkup tas ile şerbeti Nûşirevân'a sunar. Çünkü Nûşirevân nûş edüp şerbetden kanar. Kıza eydür: «Bu bir tas şerbet kaç kamışdan oldu?» Kız ana cevâb verüp: «Bir kamışdan oldu» der. Nûşirevân, bir kamışdan bu kadar şerbet olduğun işidicek bu fikri eder ki, «bu tâifenin bu şakdirce hâsılları çok imiş, bunların harâcların ziyâde edeyim» der. Ba'dehû [116] kızıdan bir mîkdâr şerbet dahi ister. Kız dahi getürmeğe gidicek bu def'a gayet eğlenür. Ba'de zamânın bir tas şerbet dahi getürüp Nûşirevân'a der ki: «Eğlendüğüm ma'zûr olsun, bir 'aceb hâl oldu; evvel bir kamışdan hâsıl etdüğüm şerbeti hâlâ beş kamışdan belki on kamışdan gücile tahsîl eyledim. Galibâ pâdişâhımız bu anda zulme niyyet eylemişdir» deyücek Nûşirevân, kızın bu kelâm-i hikmet-ençâmından müte'essir olup etdiği niyyetden rücû' eyleyüp kıza dedi ki: «Tecrîbe için var, yine bir kamış sık, görelüm nice olur?» Kız varup bir kamış sıkar; bu def'a bir kamışdan tas dolu şerbet olur. Kız gülererek çıka-gelür: «Elhamdü'llâh, pâdişâhımız yine 'adle niyyet ey-

lemiş, bereket yerine gelüp tas doldu» deyicek Nüşirevân bu sözde müte'accib ü mütehayyir kalur.

Kezâlik Kubâd Şâh dahi bir gün şikâr üzerinde iken bir saydın [117] kaydına düşüp 'aşkerden ayrılır. Giderek nâgâh şahrâda bir oba önüne varur. Görür ki obanın içinde bir pîr-zen ile bir duhter-i sîm-beden otururlar. Pîr-zen Kubâd Şâh'ı göricek, «bir devletlü ancak» deyü ta'zim ü tekrîm ile indirüp kondurur. Kubâd Şâh, ahşam karîb idüğünü bilüp anda gecelemeği mukarrer edicek pîr-zen kızına emr edüp: «Var şu karşuda duran ineği sağ» der. Kız dahi bir büyük çanak alup ineği sağmağa başlar. Bir inekden [çanak] dolar. Kubâd Şâh, bu hâli göricek Nüşirevân etdüğü fikri edüp: «Bu tâife anıncün sahrâlarda mekân tutarlar imiş, intifâ'ları katı ziyâde, ancak ben dahi bunların haraclarını ziyâde edeyim» deyü tasmîm eder.

Çün sabah olur, kız yine büyük çanağı alup ma'hûd ineği sağmağa başlar. Bu def'a inekden gayet az süd hâsıl olup mu'tâddan ekall halb ü celb eder. [118] Hemen kız feryâd ederek anasına gelüp eydür ki: «Bilmem ne hâl oldu? İnekte südü gayet kalil buldum» deyü. Anası eydür ki: «Var işe pâdişâhımız zulm ü bî-dâda niyyet eylemişdir ki bereket götürüldü». Kubâd Şâh, bu sözü işidüp gayet münfa'îl ve etdüğü fikr-i fâsidden fi'l-hâl mütehavvil olup eyitdi ki: «İneği bir kerre daha sağın, görelim nice olur?» Kız dahi varup yine sağıcak mu'tâd üzere çanak dolar. Kubâd Şâh hayrân olur.

Pes bu zikr olunan kissalardan hisse budur ki, pâdişâhların hayra niyyetleri ve 'adâlete 'azîmetleri bâ'is-i nuzûl-i bereket ve sebab-i nizâm-ı memleketdir.

El-hamdü li'llâhi te'âlâ hâlâ sa'âdetlü ve 'adâletlü ve celâletlü pâdişâhımız dâimâ 'adl ü dâdı pîşe ve ri'âyet-i ra'îyyeti endîşe etdikleri sebebden hâl-i 'âlem günden güne muntazam olup hayır du'aları ve 'adâlete niyyetleri berekâtında [119] vülât ü hükkâm dahi muvaffak olup her nesnenin narh ü mîkdârı ve dirhem ü dînârın 'ıyârı ve her ki[me]snenin kârı kemâl-i intizâm verildüğü gün Unkapam'nda zahîre kalma-mış iken fi'l-hâl onbeş tereke gemisi gelüp ve sair nesne dahi buna göre gelüp dökülüp 'âlem pür-ganîmet ve garîk-i ni'met olup sa'âdetlü pâdişâhımıza cemî'-i dünyâ hayır du'alar eylemişlerdir. Hakk subhânehü ve te'âlâ hemîşe du'aların kabûl edüp devletlü pâdişâhımızı evc-i 'azamet ve serîr-i saltanatında bâkî eyleyüp sâye-i 'adl ü dâdlarında halk-i 'âlemi âsûde eyleye, âmin bi-hurmeti'n-Nebiyi'l-Emîn. Ve 'izzetlü pâdişâh-ı 'adâlet-'unvânın cümleten yümn ü berekâtından biri dahi

budur ki: Bir vezîr-i kârdân ve ma'ârif-nişân bendeye mâlik olmuşlardır ki, fikr-i sâ'ibleri müşkil-güşây-ı 'âlem ve hulk u şiyem ile maktûl ü müsellemdir.

[120] Kütüb-i tevârihde mastûrdur ki: «Lâ tes'el 'ani's-sultân ve's'-el 'ani'l-vezîr» buyurmuşlardır. Vâkı'â vezîr-i Müşteri-tedbir, nümüne-i Sultan-ı Cem-nazîrdir. Vüzerây-i sâhib-rey-i memâlik-ârây ve vükelâ-i isâbet-tedbir-i kişver-güşây her âyine mücibât-ı feth-i bâb-ı mevâhib-i ilâhî ve emârât-ı devâm-ı kıyâm-ı hıyâm-ı pâdişâhîdir. Erbâb-ı film ü dâniş ve ashâb-ı i'tibâr u biniş buyurmuşlardır ki; Saltanat-ı fellek-kirdâr bir hayme-i büleñd sâyedârdır. Ol haymenin sûtûn-ı üstüvârı vezîr-i dîndâr ve sâir ümerâ vü hüccâb ve hükkâm u nüvvâb ol hayme-i rif'at-nişâba evtâd u e'tnâbdır. Her bâr ki haymenin 'imâd-ı pür-i'timâdi refi'ü'l-kader ü 'âlî-nihâd ola. Kadr ü menziline ve rif'at ü rütbetinde ol hayme Mihr ü Mâha karîñ ve hem-'inân-ı alây-ı 'İllyîñ ölür.

Hükemây-i kârdan buyurmuşlardır ki: «Selâtine yarar hükûmetde vüzerây-ı sâhib-tedbir-i [121] sadâkat-şî'ârdan girân-mâye ve ukâlây-ı rûşen-zamîr-i istikâmet-dişârdan büleñdter sermâye yokdur. Pâdişâhlara sâhib-i sâ'ibü'l-efkâr ve vezîr-i şâkıbü'l-enzârda(n) istîgnâ gelmez. Eğer her mühimmât-ı memleket bilâ-vâsita-i vezîr temşiyet-pezir olaydı, hazret-i Mûsâ Kelim '-alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi't-teslîm, hazret-i Bâri'den bir vezîr istid'â kılmayaydı ve hâlbuki dergâh-ı kâr-sâza niyâz edüp, «ehlümden bana mu'în u zahîr ölür bir vezîr» recâ etmeyeydi; nitekim Kur'an-ı 'azîmde «Rabbi [ve]c'al lî vezîreñ min ehli Hârûne ahî»¹¹⁰ buyurulmuşdur. Vezîr ki fazîlet-i re'y ü meziyyet-i akılla mevşûf ve rezânet-i fehm ve metânet-i fikr ile ma'rûf ola. Bi-fazli'l-lâh her ne emr ki buyurula, esrâr-ı fevz ü necâh anda vâzih ve her ne re'y-i şavâb buyurula âsâr-ı hayr u salâh anda lâ'ih ölür. Sultân-ı ercümend [122] ve pâdişâh-ı sa'âdet-mendin tâli'î humâyun ve bahtı sa'îd ü meymûn olup dîn ü dünyâsı ma'mûr ve a'dây-ı devleti mağlûb u makhûr olmanın alâmeti budur ki: Hazret-i Hudây-ı müte'âl ana bir vezîr-i nâsih ve müşîr-i sâlih erzânî buyurur. Nitekim hazret-i hulâsa-i mevcûdât '-aleyhi efdalu't-tahiyât- buyurur: «İzâ erâde'llâhu

110 «Bana, kendi âilemden bir de vezîr ver»: Kur'an, XX, 29-30.

bi'l-emîri hayren feyyaža lehu vezîren nâsûhan sâdîkan sabîhan in nesî-ye zekkerehu ve ini'ste'âne bihi e'ânehu»¹¹¹

Vezîr-i nâsîh oldur ki selâtinin bostân-ı ahvâline nihâl-i nasîhatdan gayri nesne dikmeye ve tohm-ı endîşe-i mahabbet ü ma'diletten âhar habbe ekmeye. Cenâb-ı 'adâlet-ıyâbı pâdişâha ve ra'îyyete nik-endîş ü hayr-hâh ve ümmîd-i fethü'l-bâb olan der-i rif'at-me'âbı mazlûm ve melhûf olanlara penâh ola. Her âyîne izâle-i zulm ü sitemden nefsinî tahsîs ve zu'afây-ı mazlûmîni dest-i [123] ta'addî-i akviyâ'-i zâliminden tahlîs ve nefsinden mesâlih-i müslimîni takdîm ve hâlka menâfi'-resân olup şefakat u refet ile halkı kayırup lütfun ta'mîm ede. El-hamdü li'llâhi ve'l-minne ki bu zamân-ı huçeste-evânda vezîr-i kâr-dân ile hâl bu minvâl üzere olup herkes âsûde-hâl ve müreffehü'l-bâl olup du'â'-i devâm-ı saltanat-ı pâdişâh-ı Cem-haşmete huzûr-ı bâl ile iştigâl etmişlerdir. Hazret-i rabb-ı Bi-çûn hazret-i sultân-ı rub'-meskûnun vücûd-ı şeriflerin cümle-i âfâtdan mahfûz u masûn edüp eyyâm-ı 'ömr ü saltanatların kıyâm sâata maqrûn eyleye. Bi-hürmeti's-sâd ve'n-nûn.

Ḥurrîre hâza'd-defterü'l-cedîd bi-ma'rifeti
ekallî'l-abîd 'Oşmân b. Meḥemmed el-Ḳaḍî
bi-dâri's-saltanati's-seniyye Ḳoştantaniyye-
te'l-maḥmiyye lâ zâlet meziyyetuhu bi'l-bere-
kâti'l-behiyye ve'l-hayrâti'l-heniyye 'afâ
'anhumâ Rabbu'l-beriyye bi't-taḳâti'l-ḥafiyyeti
ve'l-celiyye.

111 «Allah bir hükümdarın iyiliğini istediğinde, ona, sâdık ve güzel bir vezîr nasîb eder, öyle ki bir şey unutursa o vezîr hatırlar, yardım talep ettiğinde ona yardım eder»: Hadîs-i şerîf.

S Ö Z L Ü K

- Aba**, kaba yünlü kumaş.
- Ablak**, alaca renkli.
- Alaca**, karışık renkte entarilik kumaş.
- Alacehri**, boyacılıkta kullanılan, Kökbayasıgillerden güzel kırmızı renk veren «*Rhamnus infectoria*»nın meyvesi.
- Alef**, yulaf.
- Arakıyye**, tiftikten yapılmış ince, hafif külâh.
- Asel**, bal.
- Atlas**, ince parlak ipek kumaş, saten.
- Badya**, ağız geniş, yayvan büyücek kap.
- Başka** (giden), kendi başına, başlı başına.
- Başmak**, bir nevi ayakkabı.
- Beledî**, çit bezi.
- Bogası**, kaftanlara astar olarak kullanılan bir cins amerikan bezi.
- Bürüncük**, ham ipekten yapılan bir cins krep.
- Cevârî**, câriyeler.
- Çakıl ekmeği** (veya böreği), kızgın çakıl üstünde pişirilen yassı ekmeğin (veya böreğin).
- Çilkafa** (=cılğava, cild-i kafa), kurt ve tilkilerin ensesinden yapılan kürk.
- Çömçe**, kepçe.
- Çuka**, çuha.
- Dârâyî**, bir cins ipek kumaş.
- Demren**, okun ucuna geçirilen sivri kemik veya demir parçası.
- Dibâ**, gümüş ve altın sırma tellerle dokunmuş bir cins ipekli kumaş.

Dimi, gayet sık dokunmuş kaba bez.

Dival, altı mukavva ile besli, üstü sırmalı işleme.

Donluk, elbiselik.

Döşeme, yaygı.

Ferâce, 1) kadınların sokakta yaşmakla beraber giydikleri yakası eteğe kadar uzanan üst esvabı; 2) ulemânın giydiği geniş ve kolları yırtmaçlı biniş.

Fodla, eskiden çoğunlukla imâretlerde yoksullara verilen kepekli undan yapılmış pidemsi bir çeşid ekmek.

Futa, hamamda veya iş yaparken bağlanan peştemal.

Füfül, biber.

Garar, büyük kıl çuval, harar.

Gez, okun kirişe geçen ucundaki kertik.

Girih, 1) Takrîben 6 cm. uzunluğunda İran ölçüsü; 2) boğum.

Göcen, sansar cinsinden bir hayvan, kokarca.

Gön, tabaklanmış kahn deri, kösele.

Habbaz, ekmekçi.

Haffaf, kavaf, ayakkabıcı.

Harcî, alelâde

Hâre, dalgah ve parlak bir ipekli kumaş.

Hınna, kına.

İccas eriği, patlıcan eriğine benzer bir cins erik, «prunus».

İç-edik (=cedik), mest. Üstüne bir pabuç daha giyildiğinden «iç» denilmiştir.

İsperek, bir cins cehri.

Kâhî, kuru boğaç neviden üç köşeli çarşı böreği.

Kak, armud, erik, kayısı gibi meyvelerin kurusu.

Kakum, hermin denilen üzeri siyah benekli beyaz kürk.

Kemhâ, kahnca bir ipekli kumaş, havsız kadife.

Kemnon, kimyon.

Kepkep, ufak demir çivi.

Keyyâl, kile ile ölçen.

Köfter, pestil, tatlı sucuk.

Kutnî (=kutnu), pamuk, pamuklu.

Likende, sicim veya kalın iplikle yapılan dikiş.

Loka (loktay?=uzun sarı benekli kırmızı Çin ipeklisi)

Makrama, kenarı işlemeli destmal, havlu, peşkir.

Marteban (=mertebânî), Çin Hindî'nde yapılan, üç hamur üst üste birbirine kaplanmak suretiyle meydana getirilen mavi ile yeşil arası hâreli ve gayet ağır fayans.

Meşk, kırba, tulum.

Mevc, dalgalı.

Muhattem, mozayik şeklinde hâreli işlenmiş kumaş.

Muhayyer, hâreli kumaş.

Mücevveze, Osmanlı ricâlinin merâsim günlerinde giydikleri bir kavuk.

Müdre (=müd), bir hububat ölçüsü.

Nâfe, hayvanın karın kısmı.

Nardenk, nar, erik, kızılçık gibi yemişlerden yapılan pekmez.

Nezkeb, bir kadın başlığı, başörtüsü.

Oturak, kayıkta kürekçinin oturduğu yer.

Örf, şeyhülislâm, kazasker ve İstanbul kadısının resmî günlerde giydikleri büyük kavuk.

Pay-bend, at ve hayvanların yürümelerini men' için iki veya -çift olarak dört ayağına takılan bağ.

Perîşânî (=perîşan kavuk), rütbesi olmayan memurların giydikleri kavuk.

Pereme, iki kürekli ağır kayık.

Revgan-ı mâhî, balık yağı.

Safa, topraktan yapılan su kabı, maşraba.

Sahtiyan, sepilenererek boyanmış ve cilâlanmış deri.

Sanderus (sandoros), kupal ağacının zamkı.

Sâye (saya), sâde. 1) Üste giyilen bir iş gömleği; 2) Şayak nev'inden kalınca kumaş.

Saykallı, cilâlı.

Sergerdan (zergerdan), gergedan boynuzu. Tesbih, baston, zarf ve kılıç kabzaları yapılırdı.

Selîmî, Yavuz Sultan Selim'in icâdı, resmî günlerde padişah ve devlet erkânı tarafından kullanılan silindire benzer uzun (65 cm.) kavuk.

Serâser, bir çeşid işlemeli kumaş.

Sincef, saçak.

Sereng, üç renkli bir nevi işlemeli ipekli kumaş.

Sof, keçi kılından yapılmış bir kumaş; moher, alpaka.

Suhte, pişmiş, yanmış.

Şa'riye, şehriye.

Şinik, tahıl için kullanılan bir ölçek.

Şirevgan, susam yağı.

Tırkeş, okluk, ok kabı.

Üstübü, gemi kalafatında, atelyelerde, buharlı makinelerde, temizlik işlerinde kullanılan didilmiş kendir.

Vâlâ, ipekli baş örtüsü; ince kumaş.

Vaşak, kedi cinsinden bir hayvanın postu.

Velense, atların eyerleri altına konan yumuşak örtü.

Vakıyye (vukıyye), 400 dirhemlik vezin, okka.

Yapuk, eyerin altına konan belleme.

Yekta, tek kat, astarsız elbise.

Yelek, kuştüyü şeklinde olarak iki taraflı tüy: ok yeleşli.

Yemeni, kalıpla basılıp elle boyanmış dülbend.

Zenâne (yaygın şekli: zenne), kadına mahsus, müteallik.

Zerdeva, İskandinavya ve Rusya'nın buzlu bölgelerinde yaşayan ve postundan kürk yapılan sansar cinsinden küçük bir hayvan.

Esnaf gruplarına göre alfabetik olarak
F İ H R İ S T

Abacılar	54-55	Hamamcılar levâzımatı	84-86
Alacacılar	9	Hamallar	69-80
Arabacılar	80-81	Hasırcılar	86-87
Arakıyeciler	61-62	Helvacılar	94
Aşçılar	32-33	İğneciler	45-46
Attarlar	30-31	İpek ve ipekli kumaşlar	8-9
Ayakkabıcılar	36-38	İplikçiler	56
Ayakkabıcılar (Saray için)	38-40	Kaşıkcılar	82-83
Bakırcılar (Kalaycılar)	86	Kâğıdcılar	58-59
Bakırcılar (Bakır satıcıları)	99	Kavukçular	60-61
Bakkaliye	15-26	Kebeciler	52-54
Başçılar	33	Keçeciler (Yer döşemesi)	55-56
Bogasıçılar	40-41	Keçeciler (Hayvan üzerine)	95-97
Boyacılar (Boya satıcıları)	105	Kepkeçiler	83-84
Boyacılar (Kumaş boyayıcıları)	109-111	Koğacılar	81
Bezciler	42-43	Kumaşçılar	3-6
Çadırcılar	33-34	Kutucular	81-82
Çilingirler	51-52	Kürkçüler	87-90
Çiniciler	90-93	Nalbandlar	50-51
Çömlekçiler	99-101	Nalıncılar	108-109
Çukacılar	6-8	Oduncular	47
Değirmen taşçıları	94	Pamukçular	58
Dülbendciler	10-11	Peremeciler	62-69
Futacılar	93-94	Sağrıçılar	101
Hamam levâzımatı	48-50	Sandukcular	105
		Sarıkcılar	59

Sarraclar	34-36	Terziler	43-45
Semerciler	97-99	Turşucular	104
Sepetçiler	105-108	Ütücüler	46-47
Sof ve muhayyerciler	10-11	Yaycılar	101-103
Şamdancılar	111	Yemişçiler	26-30
Şişeciler	103-104	Yiyecek vs. satıcıları	11-15
Tekneciler	94-95	Yorgancılar	56-58